

Luonnos Suomen susikannan hoitosuunnitelmaksi

27.6.2019

MAA- JA METSÄTALOUSHMINISTERIÖ

Sisällys

Johdanto	2
1 Susikannan hoitosuunnitelman tavoitteet	6
2 Susikannan hoidon keskeiset muutostekijät ja toimenpiteet	8
2.1 Suden sietämisen edistäminen ja perustan luominen suden hyväksyttävyydelle	9
2.1.1 Vahinkojen korvaaminen	11
2.1.2 Susien laittoman tappamisen vähentäminen	12
2.2 Vahinkojen ennaltaehkäisy sekä toimenpiteet uhkan ja vahinkojen hallitsemiseksi	15
2.2.1 Ennakointi	15
2.2.2 Reagointi toistuvaa haittaa ja ongelmia sekä vahinkoja tai uhkaa aiheuttaviin susiin	16
2.2.3 Vahinkojen ennaltaehkäisy	22
2.3 Syventyvä ja laajentuva tieto susikannasta	25
2.3.1 Susikannan seurannan turvaaminen ja kehittäminen	25
2.3.2 Tutkimus sudesta, ihmisestä ja yhteiskunnasta	28
2.4 Hallinnon, tutkimuksen ja sidosryhmien välisen vuoropuhelun kehittäminen	28
2.4.1 Reviiriyhteistyöryhmien toiminnan tukeminen ja kehittäminen	32
2.4.2 Viestinnän kehittäminen	33
2.5 Rajat ylittävä yhteistyö	37
2.5.1 Yhteistyö Ruotsin ja Norjan viranomaisten ja tutkimuksen kanssa	37
2.5.2 Yhteistyö Venäjän ja Karjalan tasavallan viranomaisten kanssa	38
2.6 Kannanhoidolliset toimet	39
2.6.1 Monilajinen kannanhoito	39
2.6.2 Susien kannanhoidollinen metsästys	40
3 Susikannan hoidon erityiskysymykset	42
3.1 Poronhoitoalueen susikannan hoito	42
3.2 Metsäpeura	43
3.3 Villikoirat ja koirasudet luonnossa	45
3.4 Sairaudet	47
3.5 Susien siirtoistutukset	49
4 Hankkeet	50

Johdanto

Taustaa

Suomen susikannan hoitosuunnitelma on susikannan ja suteen liittyvien konfliktien hallinnan työkalu. Hoitosuunnitelmalla pyritään sovittamaan yhteen yhtäältä susireviireillä asuvien ja toimivien kansalaisten tarpeet sekä toisaalta susikannan suojelun tarpeet. Suunnitelmalla vastataan myös Suomea koskeviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Kyse on susikannan kannanhoidosta laajasti ymmärrettyinä.

Suomen susikannan ensimmäinen hoitosuunnitelma vahvistettiin vuonna 2005 vastauksena EU:n komission valvontamenettelyyn. Susikanta lähti kasvuun hoitosuunnitelmanprosessin aikana ja saavutti nykyaikaisen huippunsa vuonna 2007, jolloin vähimmäiskanta-arvio oli 270–300 yksilöä. Tämän jälkeen susikanta alkoi pienentyä, vähimmäiskanta-arvion ollen pienimmillään vuoden 2013 kanta-arviossa 120–135 yksilöä. Kannanlaskun keskeisimpänä syynä on pidetty susien laitonta tappamista. Kanta kääntyi sittemmin nousuun, sillä hallinnon toimesta kiristettiin lainsäädäntöä ja tehostettiin valvontatoimenpiteitä. Vuoden 2015 alussa susikanta oli kanta-arvion mukaan jo 220–245 sutta. Tämä oli merkittävästi enemmän kuin vuoden 2014 alussa (140–155 sutta).

Vuoteen 2017 mennessä susikanta oli jälleen pienentynyt. Luonnonvarakeskuksen mukaan maaliskuussa 2017 susikanta oli 150–180 sutta. Tässä tapauksessa kannan laskun syynä oli mitä ilmeisimmin vuoden 2015 hoitosuunnitelmassa mahdollistettu suden kannanhoidollinen metsästys. Erityisesti vuoden 2016 metsästyksen kokonaissaalis ja saaliin painottuminen alfayksilöihin todennäköisesti olivat merkittävät syyt kannan pienenemiseen ja kannan painopisteen muuttumiseen itäisestä Suomesta läntiseen Suomeen.

Kesäkuussa 2019 Luonnonvarakeskus arvioi Suomessa ja Suomen ja Venäjän välisellä raja-alueella olevien susilaumojen yhteismääräksi 24 susilaumaa. Susien kokonaismäärän arvioitiin olleen maaliskuussa 2019 185–205 sutta. Kanta oli vajaan kymmenyksen suurempi kuin samaan aikaan vuonna 2018 (165–190 yksilöä). Kun Suomen susikannan painopiste oli vuonna 2018 siirtynyt kanta-arvion mukaan itäisestä Suomesta läntiseen Suomeen, niin vuoden 2019 kanta-arviossa susikanta oli jakaantunut tasaisemmin itäisen ja läntisen Suomen välillä. Muutosta susikannassa tapahtuu vuosittain siis monella tavalla.

Päinvastoin kuin Suomessa yleisesti oletetaan, ei Suomen susikanta ole eurooppalaisittain arvioiden kovinkaan suuri. Ruotsin viimeisimmän arvion (2017/2018) mukaan Skandinavian (Ruotsin ja Norjan) susipopulaation koko oli 410, josta Ruotsissa oli 305 yksilöä. Skandinavian susipopulaatio on ollut laskussa viimeisten vuosien aikana. Kanta on nyt 26 % pienempi kuin vuosina 2014–2015, jolloin Skandinavian susipopulaatio oli suurimmillaan. Myös Ruotsissa susien laitton tappaminen on tunnistettu merkittävimmäksi susien kuolleisuustekijäksi. Saksassa susikannan kooksi arvioitiin 2017/2018 75 lisääntyvää susilaumaa ja 30 reviiriään merkkäavaa paria. Saksassa susikanta on ollut kasvussa. Myös Ranskassa susikannan arvioidaan olevan kasvussa ja kesällä 2017 Ranskassa arvioitiin olevan 63 pysyvää susireviiriä, joista 52 oli pentuja tuottanutta perhelaumaa. Espanjan ja Italian susikantojen koko arvioidaan tuhansissa.

Eteläisessä ja keskisessä Euroopassa susien aiheuttamat ongelmat ilmentyvät suurina tuotantoeläinvahinkoina. Suomen ja Ruotsin tilanne poikkeaa Keski-Euroopan tilanteesta, sillä usean kuukauden ajan maassa oleva lumipeite tuo täällä Pohjalassa olevat sudet näkyviksi jälkien muodossa paikallisille asukkaille toisin kuin Keski-Euroopassa. Lisäksi suomalaisen ja ruotsalaisen metsästyskulttuuriin vahvasti kuuluva vapaana työskentelevän koiran käyttö metsästyksessä ja koirien arvo ja merkitys metsästäjille luovat haastavan ongelman ratkaistavaksi, varsinkin kun hirvieläinten – ja varsinkin

hirven - metsästys ja kantojen koon hallinta ovat erityisen tärkeitä Ruotsille ja varsinkin Suomelle, jossa metsätalouden kansantaloudellinen merkitys on huomattava.

Hoitosuunnitelman valmistelu

Hoitosuunnitelman päivitystä varten maa- ja metsätalousministeriö asetti valmisteluryhmän ja ohjausryhmän. Valmisteluryhmän tehtävänä oli arvioida voimassa olevan hoitosuunnitelman muutostarpeet ja tehdä ohjausryhmälle esityksiä uusista toimenpiteistä sekä muutoksista olemassa oleviin toimenpiteisiin. Ohjausryhmän tehtävänä oli ohjata valmisteluryhmän työtä sekä vahvistaa maa- ja metsätalousministeriölle esitettävät muutokset hoitosuunnitelman toimenpiteisiin.

Valmisteluryhmän ja ohjausryhmän kokouksista viestittiin avoimesti laatimalla kokousten teemoista uutisia. Uutiset ovat verkossa hankkeen sivulla osoitteessa: <https://mmm.fi/susikannan-hoitosuunnitelman-paivitys-hanke>.

Valmistelun tukena on Suomen Akatemian yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittaman CORE-hankkeen asiantuntijat Suomen ympäristökeskuksesta ja Itä-Suomen yliopistosta. CORE¹ tutkii ja kehittää yhteistoiminnallisia ratkaisuja erityisesti kiistanalaisiin ympäristön ja luonnonvarojen käytön ongelmiin.

Valmisteluun sisältyi lisäksi seitsemän alueellisten riistaneuvostojen kanssa järjestettyä ylimaakunnallista sidosryhmätilaisuutta, joissa oli työpajoja. Eri puolilla Suomea järjestetyissä tilaisuuksissa käsiteltiin kunkin maakunnan erityiskysymyksiä ja yhteisesti seuraavia teemoja: 1) uhkaa aiheuttavan suden määritelmä, 2) susien sietäminen, 3) koiravahinkojen estäminen ja 4) poro- ja kotieläinvahinkojen estäminen.

Suomen susikannan hoitosuunnitelman päivitystyön pohjana on vuonna 2015 vahvistettu susikannan hoitosuunnitelma. Vuoden 2015 hoitosuunnitelman toimenpiteet pohjautuivat pitkälti kansalaisten tuottamiin perusteltuihin näkemyksiin kannanhoidosta. Tässä hoitosuunnitelmassa vuoden 2015 hoitosuunnitelman toimenpiteitä on muokattu valmisteluryhmässä erityisesti maakuntakierroksesta esille nousseista tarpeista. Lisäksi susireviirialueiden yhteistyöryhmille lähetetyllä kyselyllä kartoitettiin reviiriyhteistyöryhmien jäsenten näkemyksiä toimivista toimenpiteistä ja niiden kehittämistarpeista sekä näkemyksiä työryhmien toiminnan kehittämiseksi.

Tätä hoitosuunnitelmaa varten ei tuotettu uutta taustajulkaisua. Olennaiset vuoden 2015 hoitosuunnitelmaa taustoittaneet tekijät ovat edelleen ajankohtaisia, joten tämänkin hoitosuunnitelman taustana toimii vuoden 2015 hoitosuunnitelman julkaisu.

Lopuksi

Suomen susikannan koko ja rakenne on jatkuvassa muutoksessa. Juuri valmistuneen väitöskirjan² mukaan susien laitton tappaminen on ollut merkittävin susikannan kasvua rajoittava tekijä. Samaisen väitöskirjan mukaan susien laillisella metsästyksellä on vähentävää vaikutusta susien laittoman tappamiseen. Laittoman tappamisen laajuudesta on vaikea saada suoraa välitöntä tietoa, sillä kiinni jäämisen riski on pieni. Riistahallinnon on siten haastavaa mitoittaa susien luvallinen metsästys siten, että kokonaisvaikutus jäisi

¹ CORE-hankkeen verkkosivut ovat osoitteessa <http://collaboration.fi/>.

² Suutarinen, J. 2019 Ecology of lawbreaking, Effects of poaching on legally harvested wolf populations in human dominated landscapes. Acta Univ. Oul. A 730, 2019.

neutraaliksi. Susien sietämisen edistämiseen on tehtävä töitä, jotta susien laillinen kannanhoidollinen metsästys voisi jatkossa olla riistahallinnolle aito keino johdonmukaisesti lisätä luottamusta hallinnon ja paikallisten välillä.

Laillinen metsästys ei kuitenkaan voi olla ainoa keino susien sietämisen lisäämiseen. Siihen tarvitaan useita muita tukevia toimenpiteitä, joita tässä hoitosuunnitelmassa on laajalla osallistavalla tavalla valmisteltu. Susi- ja susipolitiikkakriittiset kannanotot ovat Suomessa edelleen voimissaan ja keskustelu on käynyt kiivaana varsinkin susien uusilla reviirialueilla.

Keskustelua käydään aktiivisesti myös sosiaalisen median alustoilla. Tämä onkin yksi merkittävimmistä toimintaympäristön muutoksista, joka liittyy susikannan suojelun ja hoidon haasteisiin. Verkon keskustelupalstoilla on helppo ylläpitää konfliktia. Sosiaalinen media ja internet mahdollistavat paikallisuuden käsitteen muutoksen. Verkon kautta paikallisuuden käsite hämärtyy. Vahvan viestinnällisen panostuksen kautta on pyrittävä siihen, että politiikkaan pääsevät jatkossa vaikuttamaan he, jotka suden kanssa oikeasti elämänsä jakavat.

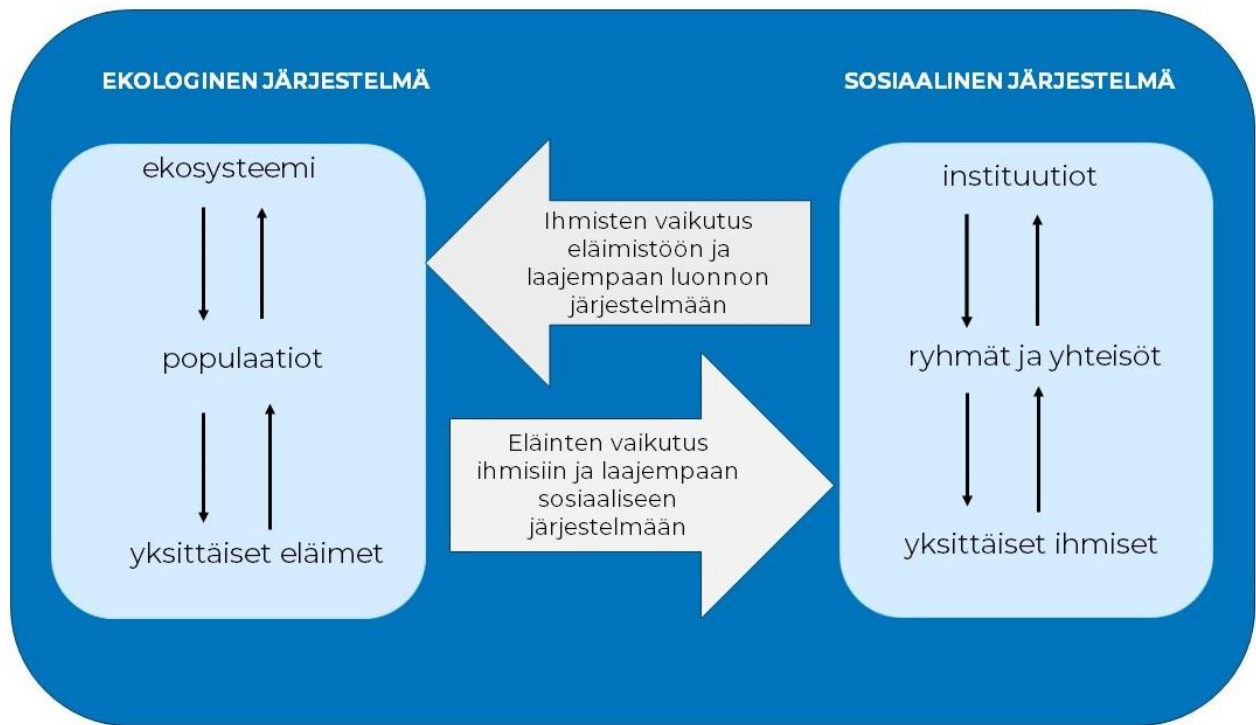
[HUOM. HOITOSUUNNITELMA TÄYDENTYY MAHDOLLISESTI SEURAAVILTA OSIN LAUSUNTOAJAN JÄLKEEN, MIKÄLI LIFE HANKE TOTEUTUU: Susikannan hoitosuunnitelman päivitys -hankkeen aikana Luonnonvarakeskus koordinoi "Life Borealwolf" hankehakemuksen. Kesäkuussa 2019 tuli tieto, että hanke hyvin todennäköisesti hyväksytään.]

Toteutuessaan hanke tulee olemaan merkittävä lisä susikannan hoitosuunnitelman toimenpiteiden toteuttamiseen. Hankkeessa ovat mukana Luonnonvarakeskuksen lisäksi Suomen Luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry, Suomen riistakeskus, Metsähallitus, Poliisihallitus ja Itä-Suomen Poliisilaitos. Osarahojittajina ovat maa- ja metsätalousministeriö, maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry ja Ympäristöministeriö. Kun hanke varmistuu, niin hoitosuunnitelmaan tullaan merkitsemään ennen sen vahvistamista hankkeen osallisuus hoitosuunnitelman toimenpiteissä.]

Toukokuussa 2019 julkaistussa tutkimusartikkelissa³ kuvataan, kuinka suden suojeluun ja konfliktin hallintaan liittyy niin sosiaalisen järjestelmän kuin ekologisen järjestelmän välinen vuorovaikutus. Sosiaalinen järjestelmä kattaa monitahoisen ihmistoiminnan ja ekologinen järjestelmä luonnon, populaatiot ja lajit aina susiyskilöihin asti. Yksittäiset sudet ja tietyn alueen sudet voivat vaikuttaa yksittäisten ihmisten kokemuksiin ja tunteisiin, mikä taas voi heijastua ryhmien ja yhteisöjen kautta hallintoon ja politiikkaan. Toisaalta yksittäiset ihmiset voivat vaikuttaa susiin ja sitä kautta susipopulaatioihin esimerkiksi vaikuttamalla susien saaliseläimiin.

Suden suojelu tai suden metsästys ei ole siis vain suden metsästystä tai suden suojelua. Kaikella on laajempia vaikutuksia kuin voisi ymmärtää. Susipolitiikan kannalta yksi keskeinen seikka onkin tunnistaa, mikä on ihmisten vaikutus susien tärkeimpään saaliseläimeen - hirveen. Tässä hoitosuunnitelmassa pyritään tunnistamaan vuorovaikutuksia susiin liittyen. Työ on kuitenkin alussa, joten tätä ekologisen ja sosiaalisen järjestelmän eri vaikutustekijöitä on jatkossa selvitettävä tarkemmin.

³ Carter H. N., Bruskotter T. J., Vucetich J., Crabtree R., Jaicks H., Karns G., Nelson P. M., Smith D. and Linnel D.C. J. 2019. Towards Human – Wildlife Coexistence through Integration of Human and Natural Systems. The Case of Grey wolves in the Rocky Mountains, USA. Human – Wildlife Interactions, pp. 384 – 413.

Kuviolla hahmotetaan niin hallinnon ja ekosysteemin kuin yksittäisten toimijoiden (niin ihmiset kuin eläimet) välistä dynaamista vuorovaikutusta ja laajempaa sosio-ekologista järjestelmää (SES)⁴.

⁴ Kuvio on tehty artikkelin Towards Human – Wildlife Coexistence through Integration of Human and Natural Systems. The Case of Grey wolves in the Rocky Mountains, USA pohjalta. Lähde: Carter H. N., Bruskotter T. J., Vucetich J., Crabtree R., Jaicks H., Karns G., Nelson P. M., Smith D. and Linnel D.C. J. 2019. Towards Human – Wildlife Coexistence through Integration of Human and Natural Systems. The Case of Grey wolves in the Rocky Mountains, USA. Human – Wildlife Interactions, pp. 384 – 413.

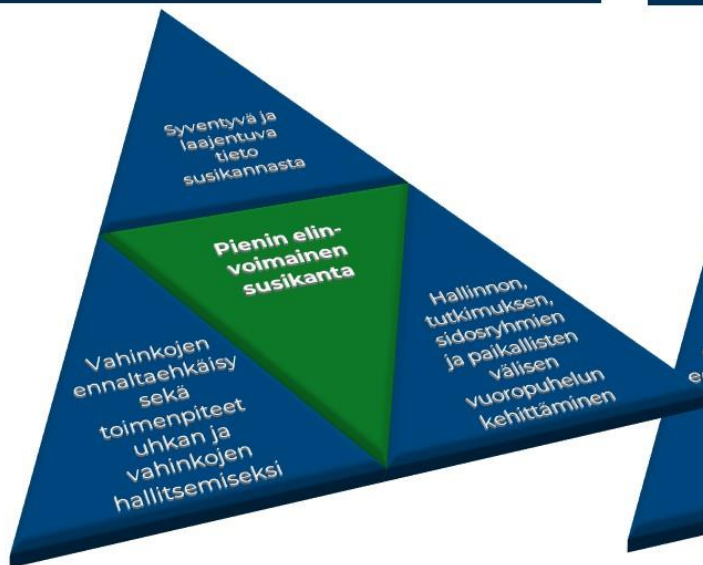
1 Susikannan hoitosuunnitelman tavoitteet

Susikannan hoitosuunnitelman tavoitteet

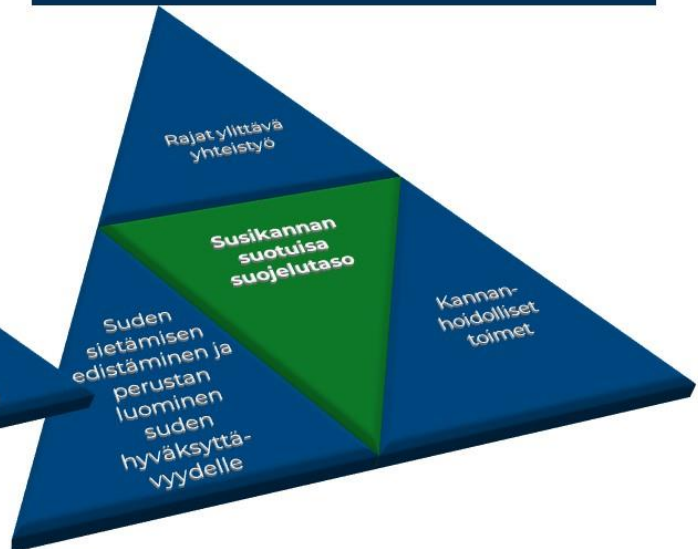
LYHYEN AIKAVÄLIN TAVOITE:

Pienin elinvoimainen susikanta

PIDEMMÄN AIKAVÄLIN TAVOITE:

Susikannan suotuista suojelutaso

Pienin elinvoimainen kanta

Pienin elinvoimainen susikanta on vähintään 25 lisääntyvää paria. Lisääntyviksi pareiksi lasketaan sellaiset parit, joilla on vuotta nuorempia jälkeläisiä. Suomen ja Venäjän välisen valtakunnan rajan molemmilla puolilla elävistä lisääntyvistä pareista puolet lasketaan osaksi Suomen susikantaa. Laumojen määrää ja susikannan sekä laumojen elinvoimaisuutta arvioidaan vuosittain Luonnonvarakeskuksen suorittaman kanta-arvion avulla.

Suomen susikannan elinkykyisyyden pohjana pidetään Franklinin (1980) suositusta ja arvioidaan, että lisääntyvien yksilöiden määrä vastaa tehollista populaatiokokoa (mitä se ei täysin vastaa luonnonpopulaatioissa; Waples & Faulkner 2009⁵). Tämän perusteella voidaan arvioida, että Suomessa tulisi olla ainakin 25 lisääntyvää paria. Näin susikannassa välttäisiin sukusiitoksen haitallisilta vaikutuksilta. Kannan elinvoimaisuuden arviointi ei perustu pelkästään edellä kuvattuun geneettisen riskin arviointiin. Pienimmän elinvoimaisen susikannan perustana pidetään myös laumapohjaista demografista elinkykyanalyysia (Koskela, 2008), jonka mukaan 25 lisääntyvällä parilla sukupuuton riski on pieni seuraavan sadan vuoden aikana useimmilla tarkastelluilla kannanhoidomenetelmillä. Analyysin mukaan kuitenkin liian suurella metsästyspaineella kanta kuitenkin häviää varsin todennäköisesti.

⁵ Waples R. S. & Faulkner J. R. 2009. Modelling evolutionary processes in small populations: not as ideal as you think. *Molecular Ecology* 18: 1834–1847.

Pienin elinvoimainen susikanta on hoitosuunnitelman välitavoite, jonka avulla pyritään luoma pohjaa susikannan sietämisen kautta susikannan hyväksyttävyydelle, jotta luontodirektiivissä asetettu suotuisa suojelutaso voidaan saavuttaa.

Suotuisa suojelutaso

Suotuisa suojelutaso saavutetaan Suomessa edistämällä ensin susikannan sietämistä ja luomalla pohjaa susikannan hyväksyttävyydelle laajalla toimenpidekokonaisuudella, mutta myös varmistamalla Suomen susikannan yhteydet Skandinavian susipopulaatioon sekä Luoteis-Venäjän susipopulaatioon.

Suomi on tavoitellut suotuisaa suojelutasoa joko tiukan suojelun keinoin tai sallimalla suhteellisen vapaan metsästyksen. Kumpikaan keino ei ole osoittautunut onnistuneeksi. Tämä hoitosuunnitelma lähtee siitä, että susikannan suojelu onnistuu vain, jos susien kanssa samalla alueella asuvien ja toimivien ihmisten huolet ja tarpeet otetaan kannanhallinnassa huomioon ja puututaan susien laittomaan tappamiseen tehokkaasti.

Tämä kuitenkin edellyttää lisäksi toimenpiteitä suden sietämisen edistämiseksi, vahingon korvauksia, viestintää sekä maa- ja metsätalousministeriön asetuksilla sallimaa suden metsästystä siten, että se ei estä susikannan suotuisan suojelutason saavuttamista koskevan tavoitteen saavuttamista eikä vaaranna pienimmän elinvoimaisen susikannan ylläpitämistä.

Suotuisaa suojelutasoa tarkastellaan EU:n luontodirektiivin vaatimusten kautta. Suotuisan suojelutason määrittely tehdään luontodirektiivin 17 artiklan mukaisessa menettelyssä. Luontodirektiivin mukaan lajin suojelun taso katsotaan suotuisaksi, kun:

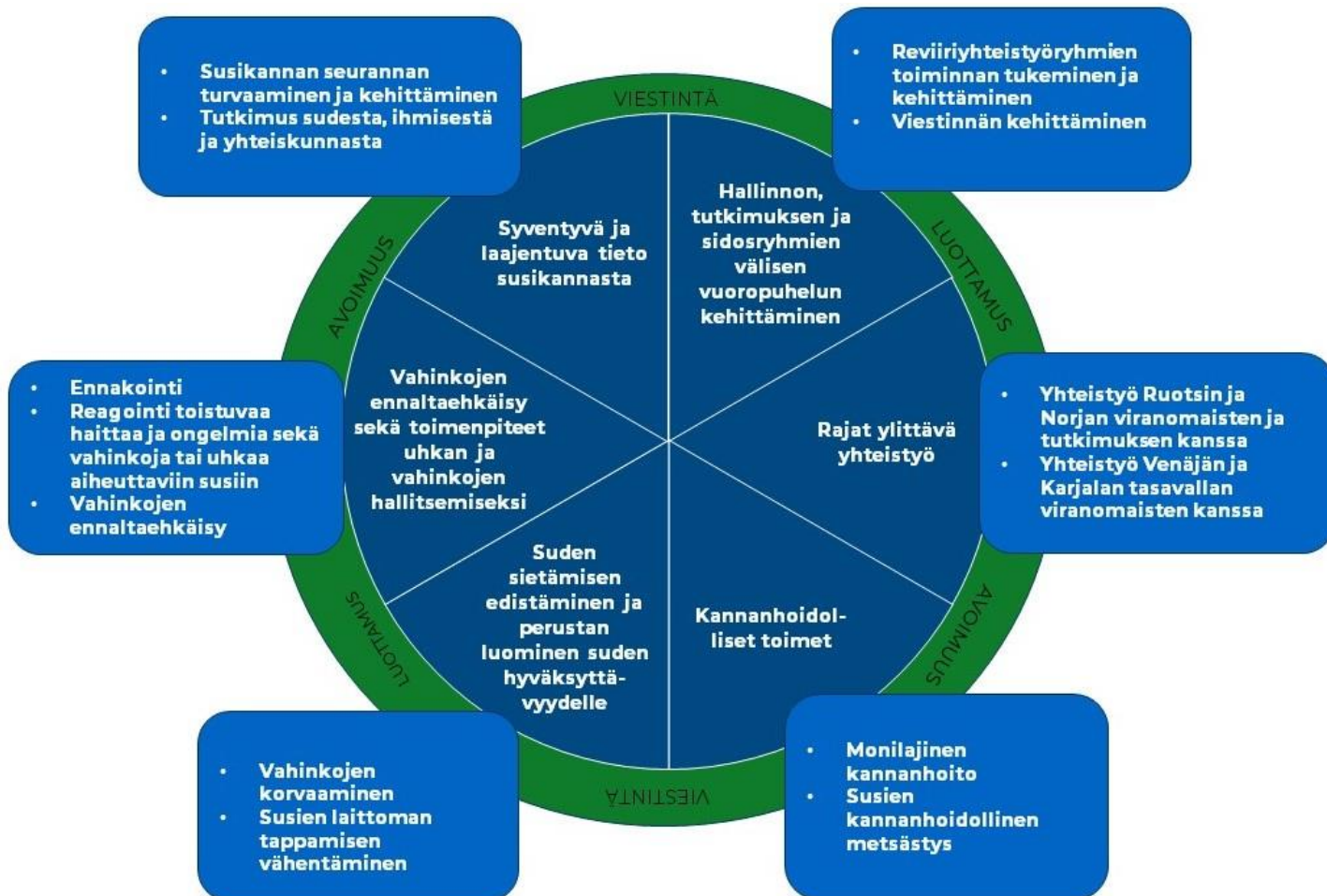
- kyseisen lajin kannan kehittymistä koskevat tiedot osoittavat, että tämä laji pystyy pitkällä aikavälillä selviytymään luonnollisten elinympäristöjensä elinkelpoisena osana, ja
- lajin luontainen levinneisyysalue ei pienene eikä ole vaarassa pienentyä ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa, ja
- lajin kantojen pitkäaikaiseksi säilymiseksi on ja tulee todennäköisesti olemaan riittävän laaja elinympäristö.

Suotuisan suojelutason määrittelyssä on perusteltua tarkastella yhtä maata laajempia alueita. Suomen, Skandinavian sekä Luoteis-Venäjän susikannat ovat historiallisesti olleet samaa populaatiota. Tästä lähtökohdasta ajatellen niitä pitäisi tulevaisuudessa kansainvälisellä yhteistyöllä hoitaa yhtenä kokonaisuutena.

Susikannan suotuisan suojelutason saavuttaminen yksinomaan Suomen rajojen sisällä ilman, että kannan yhteyksiä toisiin populaatioihin ei ole varmistettu ja huomioitu, ei voida ajatella olevan kokonaiskestävä ratkaisu. Käytännössä se tarkoittaisi niin suurta susikantaa, että se yhdessä muiden suurpetokantojen kanssa johtaisi sekä sosiaalisesti että taloudellisesti, mutta myös ekologisesti kestävämpään tilanteeseen.

Jo tällä hetkellä yhteistyö Ruotsin ja Norjan kanssa on aktiivista ja tuloksellista, mutta yhteistyötä on lisättävä myös Venäjän alueellisten riistahallintojen kanssa. Riittävän kokoinen hallittu ja eri viranomaisten välisen yhteistyön kautta tuettu geenivirta eri kantojen välillä mahdollistaisi Fennoskandian susikannan suotuisan suojelutason saavuttamisen ja säilyttämisen.

2 Susikannan hoidon keskeiset muutostekijät ja toimenpiteet

2.1 Suden sietämisen edistäminen ja perustan luominen suden hyväksyttävyydelle

TOIMENPITEET:

Suden ja susikannan sietämistä edistetään yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön, riistahallinnon ja -tutkimuksen sekä keskeisten sidosryhmien kanssa tämän hoitosuunnitelman toimenpiteiden kokonaisuudella.

Riistahallinto ja -tutkimus yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa yhdessä ja erikseen huolehtivat kouluyhteistyöstä, jossa välitetään objektiivista tietoa suden biologiasta ja suden käyttäytymisestä sekä Suomen ja alueen susikannasta ja sen hoidosta ja sen perusteista.

Suomen riistakeskus varmistaa, että uusien metsästäjien koulutuksessa tarjotaan tietoa suden biologiasta ja suden käyttäytymisestä sekä suden huomioon ottamisesta mm. koirametsästyksessä.

Suomen riistakeskus järjestää koulutusta suurpetoyhdyshenkilöille ja riistanhoitoyhdistysten toiminnanohjaajille liittyen ihmisten kohtaamiseen haastavissa ja paineisessa tilanteessa.

Suden sietämistä edistetään myös vahinkojen korvaamisella, viestinnällä ja avoimella vuorovaikutuksella.

Yksi susikannan hoitosuunnitelman muutostekijöistä on susien sietämisen edistäminen ja sitä kautta perustan luominen suden hyväksyttävyydelle. Termiä sietäminen (englanniksi tolerance) käytetään kuvaamaan ihmisten arvoja ja asennetta sekä näistä ilmentyvää käytöstä (esimerkiksi laiton tappaminen) suhteessa petoihin⁶. Sietäminen voidaan ymmärtää sen sallimisena, että alueella on susia vaikka niistä ei pitäisikään.

Eläimiä kohtaan tunnettuun sietokykyyn vaikuttavia mekanismeja on kansainvälisissä tutkimuksissa tunnistettu useita. Näitä ovat ainakin taloudelliset, sosiaaliset ja psykologiset tekijät. Laajassa katsauksessa⁷ nostetaan esille taloudelliset sekä sosiaaliset mekanismit. Monissa maissa on kokeiltu muun muassa taloudellisia kannustimia sietokyvyn lisäämiseksi. Tällaisia ovat sekä reviirimaksut että korvaukset vahinkojen ehkäisemisen kustannuksista. Tällöin oletuksena on, että sietokykyyn vaikuttaa ennen kaikkea pelko potentiaalisista vahingoista.

Taloudellisten mekanismien ohella on tunnistettu sosiaalisten normien ja johtajuuden vaikutus sietokykyyn ihmis-yhteisöissä. Jos esimerkiksi petojen laitonta tappamista pidetään yhteisössä lähtökohtaisesti hyväksyttynä ja normaalina tai jopa sosiaalisesti palkitsevana, voivat taloudelliset kannustimet jäädä tehottomiksi käyttäytymisen muutoksen ohjaamisessa. On myös arvioitu, että laillisten metsästysmahdollisuuksien lisääminen ei tällöin lisää, vaan päinvastoin heikentää sietokykyä, koska se vahvistaa yhteisössä sosiaalista normia, jossa eläinten tappamista pidetään mallina petoihin kohdistuvana käyttäytymiselle.

⁶ Treves A. ja Bruskotter J. 2014. Tolerance for predatory Wildlife. Science, May 2014, Pages 467 – 477.

⁷ Ruth Kinsky, Martin Kidd, Andrew T. Knight. 2016. A wildlife tolerance model and case study for understanding human wildlife conflicts. Biological Conservation Volume 201, September 2016, Pages 137-145

Psykologiset mallit tarkastelevat sietokykyä suhteessa petokokemuksiin ja -käsityksiin⁸. On havaittu, että petoja, petokannan kehitystä sekä niiden aiheuttamia riskejä koskevat uskomukset vaikuttavat suhtautumiseen petoja kohtaan, ja varsinaisilla petokokemuksilla, olivatpa nämä negatiivista tai positiivista, on usein epäsuora vaikutus sietokykyyn.

Huolimatta erilaisista kokeiluista ja tutkimuksista, edellä mainittujen taloudellisten, sosiaalisten ja psykologisten mekanismien toiminta tunnetaan vielä suhteellisen heikosti. Monet tutkimuksista on tehty Suomen oloista poikkeavissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Sietokyvyn lisäämiselle on aina etsittävä paikallisiin olosuhteisiin sopivia malleja. Tämä koskee myös kulttuurien sisäisen vaihtelun huomioimista⁹.

Koska toimivista mekanismeista sietämisen edistämiseksi on vähän tietoa ja koska malleja ei voi suoraan kopioida kontekstista toiseen, on syytä paikallisesti ja sidosryhmien kanssa yhdessä arvioida mekanismeja ja etsiä toimivia malleja suden sietämisen lisäämiseen. Tärkeää on myös dokumentoida ja tutkia aihetta, jotta kartutetaan tietoa siitä, kuinka suden sietämistä voidaan toimivimmin edistää.

Suhtautumisesta susiin Suomessa

Susi on edelleen kakista suurpedoistamme vaikeimmin hallittava riistalaji siinä mielessä, että susiin liittyy useita erityyppisiä konflikteja. Vaikka susi ei euromääräisesti aiheutakaan eniten esimerkiksi kotieläin- ja porovahinkoja, sen aiheuttamista konflikteista vahvimpia ovat turvattomuuden tunne sekä rahallisia menetyksiä ja mielipahaa aiheuttavat metsästyskoiravahingot ja niihin liittyvä riski. Se, että susia ei siedetä, on ilmennyt esimerkiksi susien laittomana tappamisena.

Suhtautumista suurpetoihin on tutkittu Taloustutkimuksen vuoden 2018 toukokuussa Suomen riistakeskuksen toimeksiannosta tehdyssä tutkimuksessa¹⁰, jossa tarkasteltiin suomalaisten suhtautumista metsästyksen. Vastaava tutkimus on tehty vuosina 1986, 1994 ja Taloustutkimuksen toimesta 2004 ja 2013. Vuoden 2018 tuloksista käy selvästi ilmi, että esimerkiksi suden laittomaan tappamiseen suhtaudutaan entistä kielteisemmin. Susien salametsästystä ei hyväksytty missään päin Suomea. Kuitenkin puolet haastatelluista oli sitä mieltä, että pihapiiriin tulleen suurpedon saisi tappaa. Haastateltujen kokema pelko karhua ja sutta kohtaan ei ole muuttunut. Puolet vastaa pelkäävänsä sekä karhua että sutta.

Kollektiivisella muistilla on myös vaikutuksensa siihen, millä tavalla susikannan hoitoon ja susiin suhtaudutaan. Susi oli vuoteen 1993 asti suomalaisessa lainsäädännössä haittaeläin, jonka sai ampua kuka tahansa sekä maanomistuksesta ja metsästysoikeudesta riippumatta. Vuonna 1993 sudelle säädettiin pitkä metsästysaika ja lajista tuli pyyntiluvanvarainen. Käytännössä muutos oli vähäinen. Vuodesta 2001 alkaen suden lainsäädännöllinen asema tiukentui asteittain, mutta vasta vuoden 2007¹¹ susituomio ja Suomen riistakeskuksen perustaminen tiukensivat suojelun nykytasolle. On siis vain 26 vuotta siitä, kun susi oli luokiteltu haittaeläimeksi ja 12 vuotta siitä, kun tosiasiallisesti suden suojelu alkoi tiukentua. Susikeskustelun sidosryhmistä yksi tärkeimmistä ovat metsästäjät. Metsästäjien keski-ikä on noin 50 vuotta, mikä tarkoittaa, että isolle osasta metsästäjiä suden tiukentunut asema on varsin uusi asia. Osittain susikysymyksiin liittyvissä ristiriidoissa voikin olla kyse myös maailmankuvien erilaisuudesta.

⁸ Inskip C, Carter N, Riley S, Roberts T, MacMillan D. 2016. Toward Human-Carnivore Coexistence: Understanding Tolerance for Tigers in Bangladesh. PLoS ONE 11(1): e0145913. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0145913>

⁹ Beatrice Frank. 2016. Human–Wildlife Conflicts and the Need to Include Tolerance and Coexistence: An Introductory Comment, Society & Natural Resources, 29:6, 738–743, DOI: [10.1080/08941920.2015.1103388](https://doi.org/10.1080/08941920.2015.1103388)

¹⁰ Suomen riistakeskus. 2018. Tiedote ”Suomalaiset suhtautuvat metsästyksen erittäin myönteisesti”. https://riista.fi/suomalaiset-suhtautuvat-metsastykseen-erittain-myonteisesti/?doing_wp_cron=1560841732.2701721191406250000000

¹¹ Asia C-342/05. Oikeustapauskokoelma 2007 I-04713.

Keskeisenä muutostekijänä onkin susikannan hoitosuunnitelman päivitys prosessin aikana tunnistettu, että suden ja ihmisen rinnakkaiselo on lähdettävä rakentamaan asteittain. Tämä tarkoittaa, että sietämisen edistämällä luodaan pohjaa suden hyväksyttävyydelle ja siten ihmisen sekä suden rinnakkaiselolle. Lähtökohtana sietämisen edistämiseksi on paikallistasolla tapahtuva työ ja työkalujen tarjoaminen ihmisille alueilla, joissa susia on.

2.1.1 Vahinkojen korvaaminen

TOIMENPITEET:

Suden aiheuttamat kotieläin ja koiravahingot korvataan täysimääräisesti.

Suden aiheuttamat kotieläin- ja koiravahingot pyritään maksamaan mahdollisimman pian hakemusten jättämisestä määrärahojen niin salliessa.

Riistavahinkorekisterin mukaan vuonna 2018 suden aiheuttamat kotieläinvahingot olivat noin 160 000 euroa, joista koiravahinkojen osuus oli noin 90 000 euroa. Susien aiheuttamien porovahinkojen arvo oli vuonna 2018 noin 770 000 euroa.

Suden aiheuttamien vahinkojen korvaaminen valtion varoista perustuu riistavahinkolakiin. Riistavahinkolaki säättää korvausperusteita ja menettelytavoista, joita noudatetaan myönnettäessä varoja valtion talousarvioon otetuista määrärahoista riistavahinkojen korvaamiseen ja vahinkojen ennalta estämiseen. Suden aiheuttamina vahinkoina voidaan korvata henkilö-, viljelys-, eläin-, irtaimisto- ja porovahinkoja. Suden aiheuttama vahinko korvataan kokonaisuudessaan, jos korvauksen hakijalle aiheutuneiden riistavahinkolaissa tarkoitettujen vahinkojen yhteenlaskettu määrä kalenterivuotta kohti on enemmän kuin 170 euroa. Rajoitus ei kuitenkaan koske henkilövahinkoja. Porovahingoista korvataan enintään tapetun tai vahingon takia lopetetun poron käypää arvoa vastaava määrä puolitoistakertaisena. Korvausta määritettäessä otetaan vähennyksenä huomioon se määrä, jolla poroa voidaan käyttää hyödyksi.

Porovahinkojen korvaamisen yhteydessä voidaan riistavahinkolain mukaan maksaa laskennallisin perustein paliskunnille erityistä vasahävikikorvausta. Vasahävikikorvauksella on tarkoitus korvata kesän aikana tapahtuneita vasojen menetyksiä padoille laskennallisesti ilman että, vasoja tarvitsee löytää maastosta. Kuolleiden vasojen löytäminen onkin kesäaikaan lähes mahdotonta, koska raadot häviävät luonnosta nopeasti petojen, raadonsyöjien ja hajottajien toimesta. Aiemmin maksettiin myös korotettua korvausta niille paliskunnille, jotka toistuvasti kärsivät poikkeuksellisen suurista porovahinkoja. Riistavahinkolain muutos tuli kuitenkin voimaan 22.3.2019, jossa poikkeuksellisen suuresta porovahingosta maksettava erityinen korvaus (ns. Lex-Halla –korvaus) kumottiin.

Maksatuksen hitaus oli susivahingoista kärsineiden mukaan yksi keskeinen ongelma korvauskäytännöissä etenkin kotieläinvahinkojen puolella. Pahimmillaan vahingonkorvausten saaminen saattoi kestää yli vuoden vahingon syntymisestä, koska määrärahat tulevat käyttöön vasta vahinkovuotta seuraavan vuoden alussa. Toinen huolta aiheuttava tekijä oli epävarmuus siitä, maksetaanko korvaukset täysimääräisenä. Useina vuosina 2010-luvun alkupuolella etenkin ahman aiheuttamat porovahingot ovat olleet odotettua suurempia, jonka vuoksi valtion talousarvioon varatut määrärahat suurpetovahinkojen korvauksiin eivät ole riittäneet. Esimerkiksi vuonna 2018 kaikkia petovahinkokorvauksia jouduttiin määrärahojen vähyyden johdosta

leikkaamaan 26%. Vuoden 2019 talousarvion määräraha riitti kuitenkin vuoden 2018 porovahinkojen täysimääräiseen korvaamiseen juuri siitä syystä, että ns. Lex Halla korvauselementti poistui. Suurpetojen aiheuttamia porovahinkoja korvattiin kaiken kaikkiaan 7,23 M€ edestä.

Riistavahinkolakia muutettiin siten, että mikäli porovahinkojen johdosta joudutaan leikkaamaan korvauksia, leikkaukset kohdistuvat vain porovahinkoihin. Tämä käytännössä mahdollistaa kotieläinvahinkojen korvaamisen täysimääräisenä, mutta todennäköisesti antaa myös mahdollisuuden siihen, että korvaukset kotieläinvahingoista maksetaan huomattavasti aiempaa nopeammin määrärahojen salliessa mahdollisesti sitä mukaa kuin niitä syntyy.

2.1.2 Susien laittoman tappamisen vähentäminen

TOIMENPITEET:

Susien laittomaa tappamista pyritään vähentämään tehokkaasti riistahallinnon, poliisin ja keskeisten sidosryhmien toimesta.

Suomen riistakeskus, Suomen metsästäjäliitto sekä keskeiset sidosryhmät käynnistävät viestintäkampanjan suden laittoman tappamisen vähentämiseksi. Siihen sisältyy Suomen riistakeskuksen ja Suomen Metsästäjäliiton yhteinen kohdennettu kampanja susireviirialueiden metsästäjille ja paikallisyhteisöille, ettei susien laitonta tappamista hyväksytä ja että epäillyistä laittomuuksista ilmoitetaan viranomaisille.

Luonnonvarakeskus tuottaa vuosittain arvion susien laittoman tappamisen tasosta osana kokonaiskuolleisuutta.

Jokainen poliisilaitos nimeää päällystötasoisen eräyhdyshenkilön, joka koordinoi valvonnan suunnittelua ja toimeenpanoa poliisilaitoksen alueella.

Poliisi tiedottaa tehostetusta metsästyksen valvonnasta.

Poliisi, rajavartiolaitos sekä metsähallituksen erätarkastajat toteuttavat yhteistyönä valvontaprojekteja. Luonnonvarakeskus tuottaa alueellisen ja ajallisen skenaariomallin valvontaprojektien kohdentamiseksi.

Erätarkastajien toimivaltuuksia laajennetaan myös yksityismailla tapahtuvaan rikospaikkatutkintaan.

Vuosittain Metsähallitus järjestää kehittämisseminaarin, johon osallistuvat susireviirialueiden valvontaviranomaiset, riistahallinto ja suurpetotutkimus.

Maa- ja metsätalousministeriö valmistelee valtioneuvoston asetuksen, jolla rajoitetaan suurpetojen houkuttelua haaskaa hyväksikäyttäen.

Susireviirialueen riistanhoitoyhdistykset laativat vuosittain suunnitelman metsästyksenvalvonnasta.

Vuonna 2013 silloiselle Elintarviketurvallisuusvirastolle (Evira, nyt Ruokavirasto) kuolinsyy- ja tautiseurantaan toimitetuista 14:sta sudesta kolmen ruhosta löytyi vanhoja ampumisjälkiä, kuten koteloituneita hauleja.

Tämä vastasi 21,5 % näytteistä. Vuosina 2001–2014 Eviralle kuolinsyy- ja tautiseurantaan toimitetuista susista 17 prosenttia oli tapettu laittomasti¹². Eviraan toimitettujen kuolleiden susien muita kuolinsyitä olivat esimerkiksi liikenneonnettomuus (38 %) ja muista syistä kuolleet tai lopetetut. Ruokavirastoon tulisi toimittaa kaikki kuolleenä löydetty sudet (myös liikenneonnettomuuksissa kuolleet) sekä loukkaantumisen, sairauden tai poikkeavan käytöksen takia lopetetut sudet.¹³ On huomattava, että susien kuolleenä löytäminen on yleisesti satunnaista, eikä kaikkia kuolleita susia löydetä tai havaita.

Tutkimuksen mukaan laitton tappaminen onkin ollut 2000-luvulla Suomessa ja Ruotsissa susien yleisin kuolinsyy, mutta suurin osa laittomista tapoista jää toteen näyttämättä. Tutkimus perustuu populaation kasvun ja kuolleisuusriskien mallinnukseen, joilla arvioitiin piiloon jäävän laittoman tappamisen aiheuttaman kuolleisuuden vaikutuksia Suomen ja Ruotsin susipopulaatioihin. Muita susien kuolinsyitä olivat laillinen metsästys, liikenne ja luonnollinen kuolema. Myös kohtaloltaan tuntemattomaksi jääneiden susien määrä oli kohtalaisen suuri.¹⁴

Samaisen tutkimuksen mukaan riski suden laittomalle tappamiselle kasvaa kevättalvella. Laittoman tappamisen määrä vaikuttaa vaihtelevan vuositasolla tarkasteltuna. Laittoman tappamisen määrää selittävät erityisesti susipopulaation kulloinkin koko ja luvallisen pyynnin määrä. Metsästyslupien määrä vähensi laittoman tappamisen riskiä ja suurempi susikanta lisäsi sen riskiä. Susikannan kasvun ja vakauden kannalta merkittävin tutkimustulos oli se, että laitton tappaminen vaikuttaa kohdistuvan erityisesti aikuisiin reviirillä eläviin susiin eli niin sanottuihin alfasusiin kevättalvella. Lauman lisääntyminen riippuu alfasusien elossa säilyvyydestä ja toisen tai molempien aikuisten kuollessa niiden oikea-aikaisesta korvaajasta. Aikuisten susien korkea kuolleisuus on omiaan aiheuttamaan kannanvaihteluita, mikä edelleen vaikeuttaa populaation kasvun ja levinneisyyden arviointia.¹⁵

Tutkimusten mukaan laitonta pyyntiä toteuttaa yleensä pieni paikallinen ryhmä¹⁶. Viranomaisten poissaolo syrjäisiltä seuduilta antaa tilaa toiminnalle. Tämä pieni laittomuuksia tekevä joukko metsästäjiä on vaikeuttanut suunnitelmallisen susikannan hoidon ja kyseenalaistanut toiminnallaan laajan metsästäjäjoukon mainetta. Susien laitton tappaminen on rikollisuutta, josta kiinnijäämisen riski on varsin pieni. On arvioitu, että Suomessa alle 10 % laittomista susien tapoista päättyy poliisin tietoon¹⁷. Ruotsissa viranomaisten tietoon tulee noin kolmasosa tapauksista¹⁸. Kiinnijäämisen riskiä pienentävät sellaiset kyläyhteisöt, jotka vaikenivat suden laittomasta tappamisesta.

Laittomuuksien ehkäiseminen

Hallinto on pyrkinyt ehkäisemään susien laitonta tappamista koventamalla rangaistuksia. Vuonna 2010 elävän suden arvoa muutettiin Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella siten, että nuoren suden

¹² Ruokavirasto 18.6.2019. www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/luonnonvaraiset-elaimet/susien-kuolinsyyt/yhteenveto-ruokavirastoon-2001-2014-lahetettyjen-susien-kuolinsyista

¹³ Ruokavirasto 18.6.2019. www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/luonnonvaraiset-elaimet/susien-kuolinsyyt/yhteenveto-ruokavirastoon-2001-2014-lahetettyjen-susien-kuolinsyista

¹⁴ Suutarinen, J. 2019. Ecology of lawbreaking, Effects of poaching on legally harvested wolf populations in human dominated landscapes. Acta Univ. Oul. A 730, 2019.

¹⁵ Suutarinen, J. 2019. Ecology of lawbreaking, Effects of poaching on legally harvested wolf populations in human dominated landscapes. Acta Univ. Oul. A 730, 2019.

¹⁶ Pohja-Mykrä M. & Kurki S. 2013. Suurpetopolitiikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutin raportti.

¹⁷ Pohja-Mykrä M. & Kurki S. 2013. Suurpetopolitiikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutin raportti.

¹⁸ Liberg, O., Chapron, G., Wabakken, P., Pedersen, H. C., Hobbs, N.T. & Sand, H. 2011. Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. Proceedings of Royal Society B: Biological Sciences.

ohjeelliseksi arvoksi tuli 4500 euroa ja aikuisen suden arvoksi 6100–9100 euroa. Vuonna 2011 rikoslain muutoksella suden laittoman tappamisen rangaistuksia kovennettiin. Rikoslain mukaan tekijä voidaan tuomita vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi, jos suteen kohdistuva teko arvioidaan kokonaisuutena törkeäksi.

Susikannan suotuisan suojelutason saavuttamiseksi sekä suunnitelmallisen kannanhoidon toteuttamiseksi tarvitaan tehokkaita keinoja susien laittomien tappamisten ehkäisyyn. Keskeisessä asemassa laittomuuksien kitkemisessä ovat paikalliset kyläyhteisöt. Kyläyhteisöissä tulee luoda kielteistä asennetta laittomuuksia kohtaan sekä tuottaa tietoa laittomuuksista poliisille. Erityisasemassa tässä toiminnassa ovat metsästysseurat. Metsästysseurojen aktiiviset jäsenet tuntevat hyvin toisensa ja alueella harjoitetun toiminnan. Heillä on parhaat edellytykset tunnistaa laiton toiminta ja tekijät.

Viranomaisten suorittamalla erävalvonnalla on keskeinen rooli suden laittoman tappamisen ennalta ehkäisemisessä ja jo tapahtuneiden rikosten paljastamisessa. Erävalvontaa suorittavia viranomaisia ovat poliisi, rajavartiolaitos sekä metsähallitus. Kyseiset viranomaiset suorittavat erävalvontaa sekä itsenäisesti että myös yhteistyössä keskenään.

Poliisi on keskeisin yksityisillä mailla tapahtuvan metsästyksen valvoja. Tällä hetkellä poliisin toteuttama metsästyksen valvonta on kuitenkin joidenkin poliisilaitosten alueilla varsin vähäistä, ja puuttumisessa epäilyihin susien laittomasta tappamisesta on poliisilaitoskohtaisia eroja. Syyt näihin eroihin löytyvät totutuista käytänteistä sekä siitä, että salametsästyksen valvonta sekä törkeiden metsästysrikosten tutkinta vaativat varsin paljon voimavaroja ja myös erityisosaamista.

Itäisen Suomen ja Lapin alueella em. viranomaiset ovat jo useita vuosia suorittaneet erävalvontayhteistyötä "Rajaseuturyhmä" -toimintamallilla, jonka keskiössä on tietojohdoisuuteen perustuva kohdennettu valvonta, resurssien joustava yhteiskäyttö sekä tehokas tiedonvaihto yhteistyöviranomaisten välillä. Tämä tehokkaaksi osoittautunut yhteistyötoimintamalli pyritään laajentamaan vuosien 2019–2020 aikana koko maan kattavaksi valtakunnalliseksi toimintamalliksi ja sitä kautta saada merkittävällä tavalla lisättyä erävalvonnan vaikuttavuutta erityisesti suurpetoihin kohdistuvan laittoman tappamisen, kuten myös muun törkeän metsästysrikollisuuden, ehkäisemiseksi ja paljastamiseksi.

Suden laittomasta taposta kiinnijäämisen riski on nykyään suhteellisen pieni. Valvonta- ja tutkintaresurssit eivät vastaa tarvetta. Valvonnan lisääminen rikosten ennaltaehkäisemiseksi sekä tapahtuneiden laittomien tappojen rikostutkinta vaativat poliisilta voimavarojen kohdentamista erityisesti niille susireviirialueille, joilla riskit laittomuuksista arvioidaan suurimmiksi sekä erityisesti vuodenaikana, jolloin susien salametsästys on todennäköisintä.

Sisäministeriön poliisiosaston tulee kohdistaa nykyistä suuremmat taloudelliset resurssit metsästyksen valvontaan. Susien laittomat tapot ovat vakavaa metsästysrikollisuutta, ja siksi sen torjunnalla on merkittävät vaikutukset koko yhteiskuntaan.

Poliisin tiedottamisen on oltava aktiivista, avointa ja läpinäkyvää. Poliisin tulee tiedottaa valvontatyöstä säännöllisesti mediatiedotteilla, joilla ehkäistään ennalta laittomuuksia sekä kannustetaan kansalaisia ilmoittamaan salametsästyksen liittyvistä epäilyistä viranomaisille.

Rajavartiolaitoksen toteuttama metsästyksen valvonta painottuu erityisesti rajaseutujen läheisyyteen. Rajavartioiden on erityisen tärkeä rooli, koska rajavyöhykkeellä ja sen tuntumassa asutus on harvaa ja poliisin valvonta erittäin vähäistä. Näillä alueilla toteutettava valvonta on turvattava jatkossakin riittävillä resursseilla.

Metsähallituksen erätarkastajat valvovat valtion mailla, että lakeja noudatetaan metsästyksessä, kalastuksessa sekä maasto- ja vesiliikenteessä¹⁹. Erätarkastajilla on tärkeä rooli susien laittoman tappamisen ehkäisyssä, sillä suuri osa susilaumojen reviirialueista sijoittuu valtion maille tai niiden läheisyyteen. Resurssit valtion maiden erävalvontaan tulee turvata myös jatkossa. Lisäksi tulee tarkastella erätarkastajien toimintavaltuuksien laajentamista myös yksityismailla tapahtuneiden epäiltyjen törkeiden metsästysrikosten paikatutkintaan maastossa. Metsästyksenvalvonnan viranomaisten toimivaltuuksia tulee tarkastella myös laajemmin ja varmistaa, että käytössä ovat riittävän tehokkaat keinot laittomuuksien selvittämiseen.

Loppusyksyllä järjestetään vuosittain kehittämisseminaari, johon osallistuvat susireviirialueiden valvontaviranomaiset, riistahallinto ja suurpetotutkimus. Seminaarin tarkoituksena on tiivistää yhteistyötä sekä kehittää tiedonvaihtoa ja suunnitelmallista valvonnan toteuttamista.

Riistahallintolain²⁰ mukaan riistanhoitoyhdistyksen tulee avustaa metsästyksen valvonnassa viranomaisia. Riistanhoitoyhdistyksillä on myös nimettyjä ja koulutuksen saaneita metsästyksenvalvojia. Tällä hetkellä riistanhoitoyhdistyksissä on lähes 2000 Suomen riistakeskuksen kouluttamaa ja nimeämää metsästyksenvalvojaa. Heidän tehtävänä on seurata metsästyksen ja riistanhoidon lainmukaisuutta toiminta-alueellaan, ilmoittaa havainnoistaan viranomaisille sekä avustaa viranomaisia metsästyksen valvonnassa.

Riistanhoitoyhdistysten suorittaman metsästyksen valvonnan aktiivisuudessa on suuria paikallisia eroja. Erot saattavat johtua enemmän riistanhoitoyhdistysten erilaisista toiminnan painopisteistä kuin yksittäisten metsästyksenvalvojien aktiivisuudesta. Susireviirialueiden riistanhoitoyhdistyksissä tulee kiinnittää erityistä huomiota metsästyksen valvonnan suunnitteluun ja toimeenpanoon. Valvonnan kehittämiseen tulee varata riittävästi taloudellisia resursseja. Suomen riistakeskuksen tulee ottaa ohjaavaa roolia kehitettäessä riistanhoitoyhdistysten metsästyksenvalvonnan tehostamista.

2.2 Vahinkojen ennaltaehkäisy sekä toimenpiteet uhkan ja vahinkojen hallitsemiseksi

2.2.1 Ennakointi

TOIMENPITEET:

Suomen riistakeskus laatii ennakointia varten toimintamallin, joka kohdentuu erityisesti viestintään, muihin toimenpiteisiin ja ohjeistukseen suurpetoyhdyshenkilöille. Viestintää varten tuotetaan eri ryhmille kohdistettua tietomateriaalia, jota levitetään tehokkaasti mm. yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa.

Luonnonvarakeskuksen susikannan ennustemallin ja Tassu-järjestelmän havaintojen pohjalta Suomen riistakeskus kohdentaa alueille ennakoivaa viestintää

Uuden susireviirin syntyessä Suomen riistakeskus ja riistanhoitoyhdistys järjestävät yhdessä poliisin ja keskeisten sidosryhmien kanssa tiedonvaihto- ja koulutustilaisuuksia, joissa käsitellään alueen susitilannetta ja vahinkojen ennaltaehkäisyä sekä viranomaisten rooleja.

Luonnonvarakeskus selvittää mahdollisuuden pantatiedon hyödyntämiseen kohdennetun varoitusjärjestelmän laatimiseksi karja- ja lammastilallisille kesäaikaisten vahinkojen ehkäisemiseksi

¹⁹ Metsähallituksen erävalvontalaki (1157/2005).

²⁰ Riistahallintolaki 14§ (158/2011).

Kun susipari alkaa perustaa omaa reviiriään alueelle, saattavat ensimmäiset havainnot susista olla susien aiheuttamista vahingoista. Sekä kotieläintilalliset, koiran omistajat ja metsästäjät ovat susien pitkän poissaolon myötä jo tottuneet elämään ilman uhkaa susien aiheuttamista vahingoista. Ensimmäiset vahingot tulevat yllätyksenä. Tällöin syntyy hyvin nopeasti pohja kielteiselle suhtautumiselle suteen.

Luonnonvarakeskuksen kesäkuussa julkaisemaa ennustemallia voidaan käyttää varsinaisen havaintoaineiston rinnalla avuksi suunniteltaessa ennakoivaa viestintää alueille, joihin ennustemallin perusteella voidaan olettaa todennäköisesti syntyvän susilauman reviirin. Oppia voi ottaa niistä alueista, joilla on ollut tai on jo pidempään ollut susireviiri. Viestintää tulisi kohdentaa erityisesti alueen lammas- ja karjatilalliselle, mutta myös laajemmin alueen muille asukkaille ja metsästäjille. Samalla tulisi luoda jo pohjaa reviiriyhteistyöryhmän perustamiselle alueelle. Jotta ennakoivaa viestintää voitaisiin tehokkaasti hyödyntää, olisi käytännössä tarpeen käynnistää viestintä viimeistään heti uuden kanta-arvion ja ennustemallin julkaisemisen jälkeen. Havaintoaineistoon liittyvää ennakointia on Suomen riistakeskuksen mahdollista tehdä myös TASSU-suurpetohavaintojen tallennusjärjestelmän aineiston pohjalta jo aikaisemmassa vaiheessa, ennen varsinaisen kanta-arvion julkaisemista, sillä lumiaikaan kertyvä jälkiaineisto antaa usein viitteitä jo aikaisemmin uuden parin vakiintumisesta alueelle.

Alueellisissa tilaisuuksissa nousi esille tarve tehdä viestintä- ja varautumissuunnitelma erityisesti niille alueille, joille on mahdollisesti muodostumassa susireviiri. Oppia voi ottaa niistä alueista, joilla on ollut tai on jo pidempään ollut susireviiri. Yhtenä tavoitteena on lisäksi luoda lyhyt ohjeistus, jota voidaan alueellisesti hyödyntää susiin liittyvässä viestinnässä. Kuvataan siinä susiin liittyvän viestinnän rooleja ja millaista viestintää ja tiedon jakamista alueella todennäköisesti tarvitaan.

2.2.2 Reagointi toistuvaa haittaa ja ongelmia sekä vahinkoja tai uhkaa aiheuttaviin susiin

TOIMENPITEET:

Poliisi, Suomen riistakeskus ja paikalliset suurriistavirka-aputoimijat puuttuvat tehokkaasti susien toistuviin vierailuihin piholla. Pihakäyntien syyt selvitetään ja mahdolliset haaskat poistetaan.

Suomen riistakeskus päättää karkotuksista tilanteissa, joissa kyse on säännöllisistä pihavierailuista, mutta ei vielä vaaraa aiheuttavista susista. Suomen riistakeskus tiedottaa tarvittaessa karkotuksista.

Suomen riistakeskus kokeilee ja etsii erilaisia karkotusmenetelmiä ja koostaa kokemukset toteutettujen karkotusten tehokkuudesta.

Poliisi määrää poliisilain 2 -luvun 16 §:n perusteella ihmisarkuuden menettäneiden susien karkottamisesta tai lopettamisesta tapauskohtaisen harkinnan jälkeen.

Poliisi laatii tiedotteen karkotus- ja lopettamisoperaatioista tapauskohtaisesti harkiten poliisin viestintästrategian linjausten mukaan.

Suomen riistakeskus koostaa ja julkaisee vuosittain tiedot karkotuksista ja vahinkoperusteisilla luvilla saaliiksi saaduista susista.

Haittaa tuottavaan susiyskilöön voidaan puuttua Suomen riistakeskuksen poikkeusluvalla tai poliisin määräyksellä. Osa susireviireillä asuvista kansalaisista kokee, että poliisi ei puutu tai puuttuu vasta äärimmäisissä tapauksissa suden tuomaan turvallisuushkaan. Vahinkoperustaisen poikkeusluvan hakeminen Suomen riistakeskukselta koetaan hankalaksi ja luvan saamisen kriteerit kohtuuttomiksi. Niissä tapauksissa, kun poikkeuslupa on saatu, tekevät poikkeusluvan tiukat ehdot suden pyytämisen vaikeaksi. Näin on syntynyt tilanne, jossa paikalliset kokevat, ettei heillä ole keinoja puuttua ongelmia tuottavien susien käyttäytymiseen. Tällöin voi nousta tunne, että viranomaiset tai riistahallinto eivät ota paikallistasolla koettuja huolia vakavasti.

Susien erilaiset karkotukset sekä ihmisasutuksen läheisyydessä toistuvasti vierailevien susien tappaminen nousevat tällöin tärkeiksi toimenpiteiksi, joiden avulla myös suden ihmisarkuutta voidaan lisätä. Susien tuomien haittojen ja vahinkojen määrä, sekä se miten joustavasti ja tehokkaasti viranomaiset ja kansalaiset voivat tilanteissa toimia, on suoraan yhteydessä siihen, miten susien läsnäoloon paikallisesti suhtaudutaan. Susireviirillä asuvat ihmiset tarvitsevat keinoja, joilla voidaan viranomaistoimista riippumatta puuttua asutuksen läheisyydessä haittaa tuottaviin yksilöihin.

Poliisilaissa²¹ on säädetty poliisimiehen oikeudesta ottaa kiinni ja viimesijaisena keinona lopettaa eläin, joka aiheuttaa vaaraa ihmisen hengelle, terveydelle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisukannanotossa²² on todettu poliisilain käyttöalan rajoitukset. Oikeusasiamiehen mukaan poliisilain soveltamisalaksi jää lähinnä reagoiminen sellaisiin nopeasti yhä uhkaavammaksi kehittyviin, ihmisen hengelle tai terveydelle vaaraa aiheuttaviin taikka omaisuudelle huomattavaa vaaraa aiheuttaviin tilanteisiin, joissa ei ole aikaa selvittää metsästyslain tai -asetusten soveltamisedellytyksiä. Erityisesti on huomioitu, että poliisilain mukaisesti toteutettujen susiyskilöiden poistojen tarkoituksena ei ole toimia ennakoivana tai kantaa säätelevänä tekijänä. Niissä yleistä turvallisuutta heikentävissä tilanteissa, jotka eivät ole poliisilain soveltamisen näkökulmasta välittömiä, mutta jotka kuitenkin ovat toistuvia, on Suomen riistakeskuksella toimivalta arvioida tilannetta ja toimia metsästyslaissa säädettyin edellytyksin.

Kaikilla susireviirialueilla sudet saattavat yksittäisinä kertoina kulkea lähellä ihmisasutusta. Vierailut ovat keskimääräistä yleisempiä alueilla, joissa asutusta on keskimääräistä enemmän.²³ Sudet voivat tulla lähelle asuin- tai eläintuotantorakennuksia joko ajautumalla tai erityisesti hakeutumalla. Usein vierailut tapahtuvat öiseen aikaan. Tätä ei voida pitää sudelle epätyypillisenä käyttäytymisenä. Sen sijaan toistuvasti ja säännönmukaisesti pihoilla vieraileva susi käyttäytyy epätyypillisesti ja sutta voidaan pitää sellaisena uhkana ja turvallisuutta heikentävä tekijä, jonka perusteella suteen voidaan kohdistaa karkotustoimenpiteitä tai viimesijaisena keinona lopettaa eläin.

Susista huolestuneille kansalaisille ei ole ollut selvää, kuinka toistuvasti suden tai susien on vierailtava asutuksen läheisyydessä, jotta viranomaisilta voidaan edellyttää tilanteeseen puuttumista eli toimintakynnyksen ylittymistä. Toimintakynnyksen kriteerien toimivuutta selvitettiin vuoden 2015 susikannan hoitosuunnitelmassa erillisellä hankkeella. Hankkeen kokemusten pohjalta Poliisihallitus vahvisti ohjeet poliisilaitoksille.

Kriteerien täytyessä ongelmaan etsitään ratkaisuja tilannekohtaisen arvion perusteella. Tämä tapahtuu poliisin tai Suomen riistakeskuksen johdolla, yhdessä paikallisten suurriistavirka-aputoimijoiden kanssa. Sekä

²¹ Poliisilaki 2 luku, 16§ (872/2011)

²² Oikeusasiamiehen ratkaisu; Poliisin menettely sudenpyyntiin liittyvässä asiassa (612/4/04)

²³ Kojola, I., Hallikainen, V., Mikkola, K., Gurarie, E., Heikkinen, S., Kaartinen, S., Nikula, A. & Nivala, V. 2016: Wolf visitations close to human residences in Finland: The role of age, residence density, and the time of day. - Biological Conservation 198: 9-14.

poliisilain että metsästyslain mukaan ensisijaisena tavoitteena on löytää sellainen tyydyttävä ratkaisu, joka ei pakota suden tappamiseen. Asutuksen läheisyydessä vierailevien susien karkotukset koirilla, erilaiset ääni- ja valopelotteet yhdistettynä kipuun saattavat muuttaa suden käyttäytymistä ja luoda ihmisarkuutta sudelle.

Ihmisarkuuden kokonaan tai lähes kokonaan menettäneet sudet ovat erittäin harvinaisia. Yhteiskunnassa vallitsee varsin laaja yhteisymmärrys siitä, että ihmisarkuuden menettänyt susi voidaan tappa. Yhteisymmärrystä ei kuitenkaan ole saavutettu siitä, miten ihmisarkuuden menettäneen suden käytös määritellään. Tämän asian selkeyttämiseksi määritellään seuraavaa:

Huolta, uhkaa tai vaaraa aiheuttavan suden määritelmät

Lähtökohta:

Ihmisarkuutensa menettänyt susi voi aiheuttaa uhkaa ja/tai vaaraa ihmisten turvallisuudelle. Tilanteet ja suden käyttäytyminen, joista suden ihmisarkuuden menettäminen voisi olla pääteltävissä, ovat jaoteltavissa seuraaviin kategorioihin:

1. Huolta aiheuttava susi

Susi tai suden jäljet havaitaan alle 100 metrin etäisyydellä asuin- tai tuotantorakennuksesta, kuitenkin piha-alueen ulkopuolella tai tiellä.

2. Mahdollista uhkaa aiheuttava susi

A) Suden jäljet havaitaan asutun rakennuksen tai tuotantorakennuksen piha-alueella. Samoin, jos susi havaitaan pihassa ja se poistuu paikalta välittömästi ihmisen havaittuaan. Piha-alueella tarkoitetaan asuin- tai tuotantorakennusten muodostamaa hoidettua aluetta.

B) Jos sudesta saadaan näköhavainto piha-alueella eikä se poistu välittömästi ihmisen havaittuaan paikalta, kyseessä voi suden läsnäolon jatkuessa olla kohdan 3. tilanne.

3. Uhkaa tai vaaraa aiheuttava susi

Suden havaitaan liikkuvan rakennetussa ympäristössä tai ihmisten asuinalueilla satunnaista havaintoa ja välitöntä paikalta poistumista pidempään.

4. Vakavaa vaaraa aiheuttava susi

Susi lähestyy ihmistä tai ei muussa kohtaamistilanteessa poistu paikalta (jää kiertelemään tai seuraamaan taikka käyttäytyä uhkaavasti). Samoin tilanteet, joissa susi on jo aiheuttanut tai yrittänyt aiheuttaa henkilövahingon tai on käynyt tai yrittänyt käydä ihmisen ulkoiluttaman kytetyn koiran tai muun kotieläimen kimppuun.

Kohtien 2-4 tilanteet ovat ihmisten turvallisuutta vaarantavia ja niistä pitää tehdä merkinnät Tassuun. Samoin Tassuun tulee tehdä merkinnät tilanteen 1. mukaisista havainnoista, vaikka niillä ei olekaan välitöntä vaikutusta ihmisten turvallisuuteen (tutkimusnäkökulma).

Riistahallinnolla ja poliisilla on omat hallinnonalakohtaiset ohjeistuksensa siitä, miten viranomaisten tulee edellä kuvattuihin suden aiheuttamiin uhka- tai vaaratilanteisiin reagoida.

Pääsääntöisesti Suomen riistakeskus on taho, johon otetaan yhteyttä kohtien 1 ja 2 A) mukaisissa tapauksissa ja Riistakeskus päättää karkotustoimenpiteistä näissä tapauksissa.

Poliisiin otetaan yhteyttä kohtien 2 B), 3 ja 4 mukaisissa tapauksissa. Poliisi toimii näissä tapauksissa Poliisihallituksen ohjeiden mukaisesti ja päättää tarvittavista jatkotoimista tapauskohtaisesti.

Suden karkotustoimista sekä mahdollisista suden tappamisesta tulee tiedottaa reviirialueen kansalaisille. Koska karkotusoperaatiot tehdään poliisin määräyksellä, tiedotuksesta vastaa poliisi. Suomen riistakeskuksen tulee tiedottaa niistä toimista, joita on tehty riistahallinnon ja paikallisten asukkaiden yhteistyönä. Sekä poliisin että Suomen riistakeskuksen tulee koostaa ja julkaista vuosittain tiedot toteutuneista toimista.

Vahinkoperusteiset poikkeusluvut

Sudet aiheuttavat vahinkoja myös tuotanto- ja kotieläimille, joista vahingot kohdistuvat lähinnä poro- ja lammastalouteen sekä koiriin. Maa- ja metsätalousministeriön koolle kutsuman erävalvonnan yhteistyöryhmän linjausten mukaan, päätökset omaisuusvahinkoja aiheuttavien susien poistamisesta kuuluvat pääasiassa Suomen riistakeskuksen toimivaltaan. Linjaus pohjautuu oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen ratkaisuihin. Jos omaisuusvahinkoihin liittyy uhkaa myös ihmisten turvallisuudelle, tällöin myös poliisi toteuttaa tapauskohtaista harkintaa.

Lähtökohtana on, että koti- ja tuotantoeläimille aiheutuva vahinkoja pyritään estämään ennalta. Ennaltaehkäisyssä käytettäviä toimia esitellään luvussa 2.2.3. Niissä tilanteissa, joissa sudet aiheuttavat erityisen merkittäviä vahinkoja, eikä ennaltaehkäisystä ole riittävää apua, susi on mahdollista tappaa vahinkoperusteisella poikkeusluvalla. Suomen riistakeskus tekee näistä poikkeusluvista päätökset metsästyslain sekä valtioneuvoston asetuksen²⁴ perusteella. Lisäksi eri oikeusasteiden ratkaisut linjaavat poikkeuslupapäätöksiä. Metsästyslaissa on säädetty ne edellytykset, joita Suomen riistakeskuksen tulee tapauskohtaisesti arvioida poikkeuslupaa myönnettäessä. Arvioitavia asioita ovat muun tyydyttävän ratkaisun käyttö vahinkojen ehkäisemiseksi, suotuisan suojelutason säilyminen sekä se pystytäänkö poikkeuksella ehkäisemään erityisen merkittävien vahinkojen syntymistä. Jokaisessa vahinkotapauksessa tehdään tilannekohtaista arviointia, eikä yleislinjausta päätöksenteolle voida luoda.

Omaehtoinen susien karkottaminen pihasta

Metsästyslain 37 §:n sanamuodon mukaan rauhoitusaikana riistaeläintä ei saa metsästää tai vahingoittaa eikä soidinta, pesintää tai poikasia häiritä. Sana muoto ei siis estä häirintää, joka kohdentuu riistaeläimen muuhun yksilöön kuin poikaseen.

Luontodirektiivin 12 kieltää liitteen IV lajien – kuten suden tahallisen häirinnän. Euroopan Unionin komission 12 ja 16 artiklojen tulkintaohjeessa todetaan kuitenkin, että yksittäinen karkotus tai häirintä, joka ei sutta vahingoita, ei ole 12 artiklan mukaista häirintää.

Tämä tulkinta ei ole ollut yleisessä tiedossa. Suden karkottaminen hoidetusta pihapiiristä tai laitumelta vahingoittamatta sutta ei ole laissa kiellettyä. Mikäli kuitenkin sutta karkotetaan sutta vahingoittamalla tai sitä seurataan ja ajetaan hoidetun pihapiirin tai laitumen ulkopuolella, on toiminta silloin metsästyslain 37 §:n vastaista, joihin tarvitaan joko Suomen riistakeskuksen karkotuslupa tai akuuteissa ja konkreettista uhkaa

²⁴ Valtioneuvoston asetus metsästyslaissa säädettyistä poikkeusluvista (452/2013)

aiheuttavissa tapauksissa poliisin määräys. Toki kyseeseen saattaa tulla myös rikoslain 4 luvun 5 §:n mukainen pakkotila.

Akuutit vaaratilanteet

Itseä, toista tai omaisuutta voi puolustaa tietyin ehdoin pakkotilan perusteella. Rikoslain 4 luvun, 5 § on pakkotilasäädös. Esimerkiksi kotieläintä tai itseä voi puolustaa pakottavan vaaran torjumiseksi, jos teko on kokonaisuutena arvioiden puolustettava, kun otetaan huomioon pelastettavan edun ja teolla aiheutetun vahingon ja haitan laatu ja suuruus, vaaran alkuperä sekä muut olosuhteet. Edelleen säädöksessä todetaan, että oikeudellisesti suojatun edun pelastamiseksi tehtyä tekoa ei ole 1 momentin perusteella pidettävä sallittuna, mutta tekijä on kuitenkin rangaistusvastuusta vapaa, jos tekijältä ei kohtuudella olisi voinut vaatia muunlaista suhtautumista, kun otetaan huomioon pelastettavan edun tärkeys, tilanteen yllätyksellisyys ja pakottavuus sekä muut seikat.

Suden kohdalla otettakoon esimerkkitapaus, jossa metsästäjä ampuu suden pelastaakseen koiransa äkillisessä tilanteessa. Teko katsotaan tällaisessa puolustuksenomaisessa pakkotilassa oikeutetuksi, mikäli aiheutettu vahinko ei ole suhteettoman suuri pelastettuun etuun verrattuna. Etuja arvioitaessa on huomattava, että riistaeläinten ohjeellisia arvoja ei sovelleta pakkotilassa tai anteeksiannettavassa pakkotilassa tehtyyn tekoon, vaikka käytännössä on metsästetty vastoin metsästyslain säännöksiä. Arvio pakkotilasäännösten sovellettavuudesta perustuu aina tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan, ei rahalliseen arvoon.

Pakkotilan käyttöä arvioitaessa punnitaan erityisesti tilanteen yllätyksellisyys, vaaran todennäköisyys ja vaaran välittömyys. Pakottavalla vaaralla tarkoitetaan todennäköisyyden astetta, joka vaaditaan, että tekoon voidaan ryhtyä. Teon toteutumisen todennäköisyyden tulee olla niin suuri, että tekoa voidaan pitää järkevänä. Lisäksi vaaran tulee olla välitön, jolla viitataan aikaan. Vaaran tulee olla ajallisesti lähellä: odottaminen merkitsi vaaran syntymistä. Lisäksi on säädetty rangaistusvapaudesta niissä tilanteissa, joissa hätävarjelu tai pakkotilan käyttö ei olisi sallittua, mutta tilannetta arvioitaessa tekijältä ei olisi kohtuudella voinut vaatia muunlaista suhtautumista.

Susivahinkojen ehkäisemiseksi on vuodelta 2010 kaksi käräjäoikeuden päätöstä (Etelä-Karjalan käräjäoikeus 8.6.2010, 10/948, asiano: R10/460 sekä Pirkanmaan käräjäoikeus 20.4.2010, 10/2344, asiano: R10/390), joissa akuutissa tilanteessa susi on ammuttu. Toisessa tapauksessa susi oli koiran kimpussa ja toisessa tilanteessa käyttäytyi ihmistä kohtaan uhkaavasti. Molemmissa tapauksissa syytteet on hylätty, koska tekoa on pidetty oikeutettuna. Vuodelta 2010 on myös syyttäjäviraston päätös tapauksesta, jossa sudet olivat metsästyskoiran kintereillä uhkaamassa koiran terveyttä. Tilanteessa susi ammuttiin. Syytettä ei tapauksesta nostettu, koska tekoa pidettiin oikeutettuna.

Suomessa on usein nostettu esiin Ruotsin metsästysasetuksen (1989/905) 28 §:ä. Kyseisen asetuksen mukaan suden saa tappaa, jos vahinkoa on jo tapahtunut tai jos hyökkäys on ilmeinen. Myös silloin suden saa tappaa, kun susi on karjalle tarkoitetun aitauksen sisäpuolella ja on olemassa perusteltu syy, että susi tuottaa vahinkoa. Tappamiseen saa ryhtyä kuitenkin vasta sitten, jos sutta ei saada pois pelottelulla tai muulla sopivalla tavalla hyökkäystä ei pystytäkään torjumaan. Akuuteissa tilanteissa suden saa tappaa omistaja, haltija tai henkilö, joka toimii heidän puolestaan. Ruotsissa lääninhallitus tekee alustavan arvioinnin edellä kuvatuissa tilanteissa, ja jos on syytä epäillä rikosta, lääninhallitus ilmoittaa asiasta poliisille.

Suomen rikoslainsäädäntö antaa nykyisellään mahdollisuuden pakkotilan nojalla suojata omaisuutta, kuten kotieläintä tai ihmisiä suden hyökkäykseltä. Suden tappaminen on oikeutettua torjuttaessa pakottavaa vaaraa ja jos teko on kokonaisuutena arvioiden puolustettava. Arvio pakkotilasäännösten sovellettavuudesta

perustuu aina tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan. Pakkotilaan liittyvä lainsäädäntö ja sen käytännön merkitys eivät kuitenkaan ole laajasti kansalaisilla tiedossa.

Tilanteessa, jossa susi käy koiran kimppuun, kyseeseen voi tulla pakkotila, josta säädetään rikoslain 4:5 §:ssä. Kyseisen lainsäädännön lähtökohtana on se, että omaisuuttaan saa tällaisessa hyökkäystilanteessa puolustaa, kunhan pakkotilalainsäädännön edellytykset täyttyvät. Kyseisessä tilanteessa oikeudellisesti suojattu etu on koira ja vaaraa aiheuttaa rauhoitettu eläin, jota ei ilman perusteltua syytä ole lupaa tappaa. Poliisi esitutkintaviranomaisena ei voi kuitenkaan määritellä sitä, milloin kyseessä on ollut rikoslain tarkoittama pakkotila. Jos rauhoitettu susi tapetaan tai sitä haavoitetaan ja tilanteessa vedotaan pakkotilaan, poliisilla ei lainsäädännön mukaan ole muita vaihtoehtoja kuin tehdä asiasta rikosilmoitus ja suorittaa esitutkinta. Rikosnimikkeenä tutkinnassa on lähtökohtaisesti törkeä metsästysrikos, jonka tunnusmerkistön suden tai muun rauhoitetun suurpedon ampuminen ilman pakkotilaa mahdollisesti täyttää. Poliisi joutuu suorittamaan asiassa esitutkinnan siitä huolimatta, että tapaus näyttäisi maallikon mielestä selvältä. Poliisin tulee esitutkinnassa mm. pyrkiä selvittämään, onko aiheutunut vaara ollut välitön ja pakottava sekä onko tehty teko (esim. ampuminen) ollut vaaran torjumiseksi tarpeellinen.

Esitutkinnan jälkeen tapaus menee syyttäjän harkintaan. Mikäli syyttäjä päätyy syytteen nostamiseen, tuomioistuimien asiaa tutkiessaan lähtökohtaisesti arvioi, onko vastuuvapausperustetta (pakkotila) ollut olemassa. Myös syyttäjällä on syyteharkintaa tehdessään mahdollisuus arvioida, onko tällainen pakkotila ollut kyseessä ja tehdä asiassa syyttämättäjäättämispäätös "ei rikosta" -perusteella. Tällaisen syyttäjän päätöksen perusteena tulee Valtakunnansyyttäjänviraston "Syyttämättäjäättämispäätöksen laatiminen ja sisältö" -ohjeen (VKS:2016:6, Dnro 23/31/16) mukaan olla esitutkinta-aineistoon perustuva vakuuttava selvitys. Saman ohjeistuksen mukaan oikeudenvastaisuutta koskeva harkinta sopii paremmin tuomioistuimen tehtäväksi.

Viime vuosilta on olemassa sekä syyttäjien että tuomioistuimen päätöksiä siitä, että joissain tapauksissa on päädytty siihen, että koiran tai esimerkiksi tuotantoeläimen kimppuun hyökännyt rauhoitettu peto on ollut pakkotilatekona luvallista ampua. Jokainen tilanne on kuitenkin aina olosuhteiltaan erilainen ja nämä olosuhteet sekä tilanteeseen liittyvä toiminta on poliisin esitutkintaviranomaisena jokaisessa yksittäistapauksessa riittävästi selvitettävä. Päätöksen vastuuvapausperusteen olemassa olosta tekee tuomioistuin tai syyttäjä.

Rikosprosessin (esitutkinta, syyteharkinta ja/tai tuomioistuinkäsittely) aikana on mahdollista, että teon tehneen henkilön luvalliset ampuma-aseet otetaan ampuma-aselain perusteella väliaikaisesti poliisin haltuun tai että teossa tekovälineenä käytetty ase takavarikoidaan pakkokeinolain perusteella.

TOIMENPITEET:

Maa- ja metsätalousministeriö varaa valtion talousarvioon määrärahan vahinkojen ennaltaehkäisyyn, jolla avustetaan mm. petoaitatarvikkeiden hankintaa eläintuotantotiloille, joille sudet aiheuttavat merkittävää uhkaa. Manner-Suomen maaseudun kehittämisrahaston valmistelussa selvitetään mahdollisuus ohjata maaseudun kehittämisvaroja suurpetovahinkojen ennaltaehkäisyyn.

Luonnonvarakeskus julkaisee susien GPS-paikannustietoa internet-palvelussaan elokuun puolesta välistä seuraavan vuoden helmikuun loppuun. Pannoitettujen susien GPS-paikannustietoa tuotetaan ja julkistetaan mahdollisimman pienellä viiveellä teknologian ja lainsäädännön mahdollistamissa rajoissa.

Suomen riistakeskus ja Suomen metsästäjälitto kannustavat ja neuvovat sudelta suojaavien koiratarhojen rakentamiseen sekä turvallisiin koirametsästyksen käytäntöihin susialueilla.

Suomen riistakeskus neuvoo lammas- ja muita karjatilallisia susivahinkojen ehkäisyssä.

Luontojärjestöt koordinoivat mahdollista vapaaehtoisten työtä susivahinkojen ennaltaehkäisyyn, kuten susiaitojen pystytykseen ja huoltoon.

Lammas- ja nautavahinkojen ennaltaehkäisy

Riistavahinkorekisterin mukaan vuosina 2015–2018 sudet ovat tappaneet lampaita keskimäärin noin 130 yksilöä vuodessa. Tyypillisimmin suden aiheuttamat lammasvahingot syntyvät heinäkuun lopulta lokakuulle ajoittuvalla ajanjaksolla. Vahinkotapahtumia on ollut vuosina 2015–2018 noin 20–50. Nautaeläimiä sudet ovat tappaneet noin 5–20 eläintä, ja vahinkotapahtumia on ollut noin 5–10. Vuonna 2018 susien aiheuttamat kotieläinvahingot mukaan lukien koiravahingot olivat Riistavahinkorekisterin mukaan yhteensä noin 160 000 euroa.

Lampaiden ja nautaeläinten suojaksi perustetut sähköistetyt petoaidat ehkäisevät tehokkaasti susivahinkoja. Petoaidat soveltuvat lähinnä pienialaisille laitumille ja niiden toimivuus edellyttää jatkuvaa huoltoa erityisesti kesäaikana, jolloin kasvillisuus on säännöllisesti poistettava aidan alta. Valtion varoilla on avustettu petoaitojen hankkimista niille tiloille, joilla riski susien aiheuttamille vahingoille on arvioitu merkittäväksi. Aitojen pystytys on kuitenkin jäänyt tilan omistajan vastuulle. Luonto- ja metsästysjärjestöt ovat tarjonneet tähän talkooapua.

Yksi Suomen riistakeskuksen tehtävistä on kehittää riistavahinkojen estämiseen toimintatapoja ja tuotteita, testata näitä, hankkia hyväksi havaittuja tuotteita sekä ohjata ja opastaa niiden käytössä. Riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisyssä tehdään yhteistyötä maanomistaja- ja tuottajajärjestöjen kanssa. Erityisesti pyritään auttamaan niitä tuotantoeläintiloja, jotka kärsivät suden aiheuttamista vahingoista tarjoamalla suoraa tukea vahinkojen ennaltaehkäisyyn. Ennaltaehkäisyssä tärkeää on aitojen rakentamisen lisäksi jakaa alueelle yleisesti tietoa siitä, kuinka omia toimintatapoja muuttamalla mm. koti- ja lemmikkieläinten pitotapojen osalta voidaan vahinkoriskiä pienentää susialueella.

Susiparin perustaessa uutta reviirialuetta tulee kiinnittää huomiota erityisesti lammastilojen vahinkojen ennaltaehkäisyyn. Susiparihavaintojen mukana tulee ennakoivasti kehittää lammastilojen varautumista suden läsnäoloon.

EU mahdollistaa myös tuen hakemisen suden ja muiden suurpetojen aiheuttamien kotieläinvahinkojen ennaltaehkäisyyn. EU:n suurpetofoorumin verkkosivuille on tietoa, mitä maaseutupolitiikan rahoitusinstrumentteja voidaan käyttää vahinkojen ennaltaehkäisytoimenpiteisiin. Lisätietoja maaseudun kehittämisohjelmista, jotka tukevat ihmisten ja suurpetojen välistä rinnakkaiseloä on täällä: http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/85_RD_leaflet_E.1.pdf.

Komissio kannustaa myös jäsenmaita hyödyntämään rahoitusmahdollisuuksia kotieläinvahinkojen ehkäisemiseen. Vahinkoja ennaltaehkäisevät toimenpiteet kuten esimerkiksi suoja-aitojen materiaali ja pystytyskustannukset on mahdollista korvata täysimääräisesti. Seuraavan CAP:in (EU:n yleinen maatalouspolitiikan ohjelmakausi) valmistelu on tällä hetkellä käynnissä niin EU:n kuin kansallisella tasolla.

Suomessa on yhä enenevässä määrin otettu avuksi tuotantoeläinten suojaamiseksi laumanvartijakoiria. Vuonna 2013 arvioitiin, että noin 50 lammastilalla on käytössä laumanvartijakoira²⁵. Kokemukset laumanvartijakoirien avulla tapahtuvassa eläinten suojaamisesta ovat pääsääntöisesti olleet rohkaisevia. Koiran hankkimis- ja ylläpitokulut sekä mahdollisuudet koiran kasvattamiseen ovat joissakin tapauksissa estäneet hankinnan. Toisaalta laajoilla laidunalueilla laumanvartijakoiran käyttö saattaa olla kustannustehokas investointi eläinten suojaamiseksi verrattuna esimerkiksi petoaitauksiin.

Toimivan laumanvartijakoiran saaminen edellyttää koiralle hyvää koulutusta. Laumanvartijakoirien määrän kasvaessa on havaittu ongelmia hankittujen koirien koulutuksessa. Joissakin tapauksissa omistajan tietotaidot eivät ole riittäneet hankitun pennun koulutukseen. Toisaalta on myös huomattava, että kaikista koirista ei ole työtehtäviin. Kyse ei tuolloin ole rodusta vaan koirien yksilökohtaisista eroista. Työtehtäviin soveltuvien laumanvartijakoirien laadun takaamiseksi tulisi luoda järjestelmä, jolla tuetaan sitä, että hankitut koirat ovat koulutettuja tai koulutuksesta huolehditaan yhdessä omistajan kanssa.

Koiravahinkojen ennaltaehkäisy

Viranomaisten ylläpitämän vahinkotilaston mukaan sudet ovat 2010-luvulla tappaneet tai vahingoittaneet noin 30 - 50 koiraa vuodessa. Kaikki tapaukset eivät kuitenkaan tule viranomaisten tietoon. Eniten koiravahinkoja tapahtuu Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa, joissa susien määräkin on ollut suurin. Susien edustama uhka metsästyskoirille sekä toteutuneet metsästyskoirien tapot ovat keskeiset syyt metsästäjien kriittiseen suhtautumiseen sutta kohtaan sekä osasy suseiden laittomille tapoille.

Kaikki sudet tai susilaumat eivät ole tappaneet koiria lainkaan ja osa on tappanut niitä hyvin harvoin. Toisaalta jotkut susiyskilöt tai -laumat näyttävät erikoistuneen koirien saalistukseen eli jopa etsineet koiria saaliikseen. Koiria tappavat sudet kokevat koirat kilpailijoiksi tai saaliiksi.

Metsästyskoirista suurimmat riskit kohdistuvat ajaviin koiriin, erityisesti suomenajokoiraan. Hirvikoirista suden hyökkäykset ovat tavallisimmin kohdistuneet harmaa norjan hirvikokoiraan, joka on ollut roduista yleisin. Piha-alueilla suden tappama koira on ollut tavallisimmin suomenpystykorva²⁶.

Vahingon ennaltaehkäisy pihapiirissä

Noin puolet tilanteista, joissa susi on tappanut koiran, on tapahtunut pihapiirissä. Pihassa koiran tappaa usein yksinäinen susi tai susipari. Omistaja on voinut esimerkiksi laskea koiran vapaaksi pihapiiriin illalla, jolloin koira on lähtenyt lähellä olleen suden perään tai tullut muutoin suden yllättämäksi. Pihapiirin koiria voidaan suojata tämänkaltaisilta tilanteilta pitämällä ne turvallisiksi rakennetussa koiratarhassa tai pitämällä koiran yöt sisällä ja ulkoiluttaa pimeällä kytkettynä.

²⁵ Teinila-Huittinen, L. 2013. Laumanvartija pitää pedot loitolla. Pellervo 10/2013.

²⁶ Kojola, I. & Kuittinen, J. 2002: Wolf attacks on dogs in Finland. – Wildlife Society Bulletin 30: 498 – 501.

Koiravahingon ennaltaehkäisy metsästystä suunniteltaessa

Metsästystilanteessa tapahtuvia susien hyökkäyksiä koirien kimppuun tapahtuu lähinnä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Näissä maissa on voimakas metsästyskoirien käyttöön pohjautuva metsästyskulttuuri, jossa suosittuja ovat sitkeät, metsämaisemassa etäällä omistajasta riistatyötä tekevät koirat.

Metsästäjät pyrkivät yleisesti omalla toiminnallaan ehkäisemään metsästyskoiravahinkojen syntyä. Useimmiten pyritään selvittämään, onko metsästysmaastossa mahdollisesti susia esimerkiksi tiedustelemalla susihavainnoista alueen muilta metsästäjiltä tai etsimällä suden lumijälkiä.

Ennaltaehkäisyn kannalta voi olla eduksi, että koiranomistajat tunnistavat koiran taipumuksia suhteessa suteen. Koirien reagointi suteen ei ole sidoksissa niinkään rotuun, vaan on yksilöllistä. Koira saattaa osoittaa kiinnostusta, välinpitämättömyyttä tai pelkoa sutta kohtaan. Todennäköisesti niillä koirilla, jotka ovat kiinnostuneita sudesta ja saattavat jopa ajaa susia, on suurempi riski vahinkoihin kuin sutta pelkävällä koiralla.

Osa koirametsästystä harjoittavista metsästäjistä tarkistaa ennen metsästyksen alkua eli etenkin syysviikonloppuamuisin riistahavainnot.fi -palvelusta susien viimeaikaiset liikkeet sekä petoyhdyshenkilöiden tallentamat tuoreimmat susihavainnot arvioidakseen suden kohtaamisen riskiä eri alueilla. Susien GPS-paikannuksilla saadut paikkatiedot on tuotettu kaikkien tiedosta kiinnostuneiden saataville vuodesta 2013 alkaen internet-palveluna ja sitä ennen ns. susipuhelinpalveluna. Vuodesta 2014 alkaen kaikille avoimesta internet-palvelusta on voinut seurata myös koosteita TASSU-järjestelmään kirjatusta havainnoista. Metsästyskoirien käyttäjien tukemiseksi susien GPS-pannoituksia on tarpeen jatkaa, TASSU-järjestelmän havainnointia kehittää ja eläinten liikkeistä tiedottaa metsästyskoiratoimintaa palvelevalla tavalla. Akkuteknologian kehittyessä GPS-pantojen paikannustiheyttä voidaan nykyisestä (6 tuntia) kasvattaa, jolloin mahdollisuudet estää mahdollinen vahinko kasvavat. Mikäli samassa laumassa on pannoitettuna useampia susia, voidaan pantojen lähetykset ajoittaa eri aikaan, jolloin lauman paikannuksia tulee useampia, mikäli lauma liikkuu yhdessä.

Joissakin koirapaikannuslaitteissa on jo ominaisuus, jossa pantasusitiedot tuodaan jo Riistahavainnot.fi – palvelusta. Tällainen palvelu mahdollistaa metsästäjien toimenpiteet saada koira pois kohonneen vahinkoriskin maastosta. Myös petohavainnot on mahdollista hakea kullekin alueelle. Ominaisuudet pitää erikseen kytkeä päälle.

Metsästystapahtuman aikainen koiran suojaaminen

Metsästäjien toteuttamia koirien suojaamiskeinoja metsästystapahtuman aikana ovat koiran liikkeiden tiedostaminen ja kontrollointi sekä koiran kytkeminen ja metsästyksen päättäminen ajoissa ennen pimeän tuloa.

Edellisiin suojautumismenetelmiin verrattuna on harvinaista, että koira pyrittäisiin suojaamaan suden hyökkäykseltä liiveillä tai niihin yhdistyviltä suojauslaitteilta. Sekä Suomessa että Ruotsissa on kehitetty metsästyskoirien suojaliivejä, joiden vaikutus perustuu mekaaniseen puremiselta suojaamiseen, sähköiskuun tai kemialliseen suden karkottamiseen hyökkäystilanteessa. Markkinoilla on myös koiran kaulapantaan kiinnitettäviä ääntä ja valoa tuottavia laitteita, joita on kehitetty susi-, liikenne- ja metsästyssonnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi. Erilaisten koiraa suojaamaan tarkoitettujen laitteiden tehoa ei kuitenkaan tunneta

tarkoin, sillä suden ja suojatun koiran kohtaamisia maasto-oloissa tapahtuu hyvin harvoin. Osasyitä liivien vähäiseen käyttöön ovat verrattain korkea hankintahinta ja epävarma hyöty suhteessa suden hyökkäyksen riskiin.

Sorkkaeläinkantojen hoito

Luontaisen saaliseläinkannan suuruudella ja lajikoostumuksella sekä koiravahinkojen yleisyydellä saattaa olla merkittävä yhteys. Sudet voivat olla motivoituneempia käymään ravintokilpailijaksi tulkitsemansa koiran kimppuun, kun tärkeintä saalista eli sorkkaeläimiä on vähemmän. Ruotsissa vahinkoja on susien määrään suhteutettuna vähemmän kuin Suomessa, ja Länsi-Suomessa vähemmän kuin Itä-Suomessa. Vertailualueiden välillä on huomattava ero sorkkaeläinten runsaudessa, mutta merkittävänä syynä voivat olla myös alueiden väliset erot metsästyskäytännöissä.

2.3 Syventyvä ja laajentuva tieto susikannasta

2.3.1 Susikannan seurannan turvaaminen ja kehittäminen

TOIMENPITEET:

Luonnonvarakeskus tuottaa vuosittain maaliskuuta koskevan susikanta-arvion. Arvio julkaistaan kesäkuussa. Kanta-arviossa keskitytään perhelaumojen ja parien määrän.

Susikannan seuranta perustuu merkittävältä osalta vapaaehtoisten petoyhdyshenkilöiden Tassu-havaintojärjestelmään kirjaamiin havaintoihin. Luonnonvarakeskus jatkaa GPS-pannoituksia, DNA-seurantaa ja laajentaa DNA-keräystä asteittain mahdollisimman kattavaksi. Kattavalla aineistoilla ja menetelmien yhdistelmällä varmistetaan kanta-arvioiden luotettavuus ja tieteellinen taso.

Suomen riistakeskus järjestää kaikille uusille suurpetoyhdyshenkilöille havainnointiin ja kirjaamiseen liittyvää koulutusta. Suomen riistakeskus ja Luonnonvarakeskus järjestävät jatkokoulutus- ja kehittämistilaisuuksia säännöllisesti kaikille suurpetoyhdyshenkilöille. DNA-seurantaan liittyvää koulutusta tarjotaan halukkaille suurpetoyhdyshenkilöille. DNA-näytteitä pyritään ottamaan myös suurpetojen tappamista ja raatelemista koti- ja tuotantoeläimistä.

Maa- ja metsätalousministeriö selvittää mahdollisuudet keventää pannoitusten toteuttamiseen liittyvää säätelystä.

Riistakameroiden tuottamaa aineistoa hyödynnetään osana riistantutkimuksen suorittamaa lauman minimikoon ja pentueiden määrän arviointia.

Luonnonvarakeskus ja Suomen riistakeskus selvittävät edellytykset nykyistä laajemman kansalaishavaintojen hyödyntämiseen suurpetoyhdyshenkilöiden työn tukena ja susikannan seurannassa.

Suomen riistakeskus ja Paliskuntain yhdistys edistävät poronhoitoalueen suurpetojen kannanseurantaa kouluttamalla suurpetohavaintojen kirjaajia paliskuntiin.

Rajavartijat kirjaavat yhdessä sovitun toimintamallin mukaisesti suurpetohavaintoja TASSU-järjestelmään.

Susikannan jatkuvaluonteisessa seurannassa keskeisessä osassa ovat suurpetoyhdyshenkilöt, jotka tekevät tai tarkistavat ja kirjaavat lähialueidensa susihavaintoja. Näissä tehtävissä toimii tai on aiemmin toiminut noin 2000 riistanhoitoyhdistysten nimeämää ja havaintoja kirjannutta henkilöä. Havainnointi ajoittuu pääosin talveen, ja kunakin talvikautena susihavaintoja on kirjannut viimeisen vuosikymmenen aikana noin 400–600 henkilöä. Kirjaukset auttavat hahmottamaan alueilta pysyviä reviirejä. Näiden reviirien sisällä voidaan tarvittaessa käyttää muita menetelmiä yksilömäärien ja reviirin rajojen selvittämiseen.

Kannanseurannan onnistumisen edellytyksenä on, että suurpetoyhdyshenkilöverkoston kirjaamat havainnot auttavat tunnistamaan mahdollisimman kattavasti kaikki pysyvät susireviirit. Tämä edellyttää suurta joukkoa havainnointiin koulutettuja ja kirjaamiseen motivoituneita henkilöitä. Tärkeitä toimenpiteitä suurpetoyhdyshenkilöverkoston toiminnan tukemiseksi ovat koulutusten järjestäminen kaikille uusille toimintaan liittyville henkilöille. Lisäksi suurpetoyhdyshenkilöille järjestetään vuosittain toiminnan kehittämistä ja palautteen antamista palvelevia tilaisuuksia.

Jatkossakin Suomen riistakeskuksen aluetoimistot nimeävät toimialueensa suurpetoyhdyshenkilöiksi suurpetohavainnointiin valmentaman koulutuksen käyneitä henkilöitä. Suurpetohavainnointiin kannustetaan Suomen riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen toimesta myös muita vapaaehtoisryhmiä, joista havainnointiin osallistuvat henkilöt suorittavat ennen toimintaan osallistumista Suomen riistakeskuksen järjestämän suurpetohavainnoitsijakoulutuksen. Tähän liittyvä kehittämistyö on jo käynnissä Lukessa. Poronhoitoalueen suurpetojen kannanseuran tehostamiseksi Suomen riistakeskus ja Paliskuntainyhdistys edistävät poronhoitoalueen suurpetojen kannanseuranta kouluttamalla suurpetohavaintojen kirjaajia paliskuntiin. Niin ikään Rajavartiolaitoksen työntekijöille mahdollistetaan Rajavartiolaitoksen kanssa yhdessä sovitun toimintamallin mukaisesti havaintojen tallennus TASSU-järjestelmään.

Suurpetoyhdyshenkilöiden keräämän havaintoaineiston rinnalla on käytetty susien GPS-pannoituksia sekä DNA-analyysyjä. Nämä menetelmät auttavat erottelemaan toisistaan naapureina eläviä laumoja sekä arvioimaan niiden yksilömääriä. DNA-analyysi, auttaa myös yksilöimään alueen reviirittömiä susia.

Ruotsissa ja Norjassa on käytössä maiden yhteinen mobiilisovellus (Skandobs), jolla mahdollistetaan kaikille halukkaille kansalaisille mahdollisuuden ilmoittaa suurpetohavaintonsa. Ruotsissa Lääninhallitusten jälkitarkastajat saavat ilmoituksen omaan järjestelmäänsä, jonka pohjalta he voivat käydä havainnot tarkastamassa. Kansalaisilla on mahdollisuus myös jakaa mahdollisia kuvia suurpedoista Skandobs-sovelluksessa.

Susien liikkumisen seuranta

Petoyhdyshenkilöiden kirjaamat havainnot TASSU-järjestelmään sekä GPS-pannoitettujen eläinten sijaintitiedot mahdollistavat susikannan koon seurannan ja kannanarvioinnin lisäksi myös lähes ajantasaisen tiedon siitä, missä sudet ovat sekä missä ne ovat liikkuneet. Tämä tieto on hyödyllistä mm. metsästyskoiraharrastukselle. Tiedon avulla metsästystä ja koirankoulutusta voidaan suunnata sellaiseen maastoon, jossa todennäköisyys suden kohtaamiseen on pienempi.

Luonnonvarakeskus tiedottaa susien GPS-pannoituksista ja sen tuottamasta liikkumiseen liittyvästä tiedosta myös jatkossa. Paikkatietoa julkaistaan internetissä elokuun puolen välin ja helmikuun lopun välisenä aikana, Tällöin metsästyskoiratoiminta on aktiivisinta. Pantaseurantatietoa ei julkaista susien pesiessä tai pentujen ollessa pieniä.

Riistakameroiden yleistymisen myötä entistä ajankohtaisemmaksi on tullut riistakamerakuvien tuottaman aineisto. Nämä havainnot voivat tuottaa arvokasta lisätietoa esimerkiksi lauman lisääntyvyydestä, vähimmäismäärästä ja terveydentilasta.

Suden kanta-arvio

Luonnonvarakeskus (Luke) julkistaa vuosittain kesäkuun alussa Tassu-havaintoihin, DNA-analyysihin, ja pannoitettujen susien liikkeisiin perustuvan suden kanta-arvion. Kanta-arvio kuvaa tilannetta maaliskuun aikana. Susikannan kanta-arvio on ajoitettu koskemaan maaliskuun tilannetta, koska kattavin aineisto susikannan määrittelyyn saadaan talviaikaan eikä nuorten levittäytymisvaellus synnyinseudultaan vielä vaikuta merkittävästi. Maaliskuun susikanta edustaa yleensä metsästyskauden jälkeistä tilannetta, jolloin kannan koko on pienimmillään.

Kesällä susien lukumäärä on olennaisesti suurempi kuin maaliskuussa, sillä pennut syntyvät huhti-toukokuussa. Syntyneiden pentueiden määrästä saadaan kokonaiskuva vasta seuraavana talvena jälkihavaintojen ja muiden aineistojen perusteella. Luke tuottaa kanta-arvion julkistamisen yhteydessä myös vuodenaikaisvaihtelua kuvaavan ennusteen susikannan kehityksestä vuodeksi eteenpäin.

Luonnonvarakeskuksen (Luke) tekemä tieteellinen tutkimus perustuu kansainvälisiin, vertaisarvioituihin menetelmiin. Luonnonvarakeskus on myös teettänyt kansainvälisen tieteellisen evaluoinnin (https://www.luke.fi/wp-content/uploads/2016/10/Wolf_report_final_version.pdf), koskien susikannan arviointimenetelmää jonka tulosten pohjalta Luke on kehittänyt arviointimenetelmää tutkimusprojektina. On tärkeää, että susikanta-arvio perustuu vahvaan, tiedepohjaiseen menetelmään. Kuvaus menetelmästä on ladattavissa vapaasti osoitteesta: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13364-018-0379-8>.

Susikannan ennustemalli

Susikannan koossa ja rakenteessa tapahtuu vuoden mittaan muutoksia. Kanta kasvaa keväällä pentujen syntyessä, mutta lähtee heti kesän alussa jälleen laskuun muun muassa luonnollisen kuolleisuuden johdosta. Laumoistaan lähteneet edellisen vuoden pennut jättävät keväällä synnyinlaumansa ja voivat sen jälkeen liikkua käytännössä koko Suomen alueella paria ja sopivaa reviirialuetta etsiessään. Todennäköisimmin uudet reviirialueet löytyvät kuitenkin jo olemassa olevien reviirikeskittymien liepeiltä. Parien määrä kasvaa kohti syksyä samalla, kun yksin vaeltavien susien määrä vähenee.

Luonnonvarakeskus (Luke) julkistaa vuosittain kesäkuun alussa tassuhavaintoihin, pannoitettujen susien liikkeisiin ja DNA-näytteisiin perustuvan suden kanta-arvion, joka kuvaa maaliskuun susitilannetta. Susikanta vaihtelee kuitenkin merkittävästi vuoden mittaan, minkä vuoksi Lukessa on kehitetty ennustemalli kannan koon ja rakenteen vaihtelun arviointia varten.

Ennustemalli perustuu suden biologiaan ja tietokonesimulaatioon, joka kuvaa parien lisääntymismenestystä, laumojen ja yksittäisten susien liikkeitä ja kuolevuuden vaihtelua maaliskuun kanta-arvion jälkeen. Tietokonesimulaatio on kehitetty kotimaisen ja kansainvälisen tutkimustiedon ja pantasusiaineistojen pohjalta. Pentutuoton vaihtelu pohjautuu Suomessa ja Ruotsissa kertyneeseen pantasusiaineistoon. Kuolevuusarviot perustuvat kansainvälisiin tutkimuksiin, pantasusiaineistoon sekä Suomen susikannan aikaisempaan vaihteluun. Laumasta erkaantumisen ajoittuminen, susien liikkumisnopeus ja reviirien keskimääräinen koko pohjautuvat kotimaiseen pantasusiaineistoon.

Mallin mukaan susikanta on loppuvuodesta noin 50 prosenttia suurempi kuin se oli maaliskuussa, mikä johtuu pääasiassa keväällä syntyneistä pennuista. Pennut muodostavat noin puolet marraskuun susikannasta.

2.3.2 Tutkimus sudesta, ihmisestä ja yhteiskunnasta

TOIMENPITEET:

Maa- ja metsätalousministeriö tilaa katsauksen joka toinen vuosi ajankohtaiseen suden ja ihmisten välisiä haasteita koskevaan yhteiskunta-, taloustieteelliseen tai muuhun aiheeseen liittyvään tieteelliseen kirjallisuuteen. Katsauksen tuloksia käsitellään sidosryhmille järjestettävissä työpajoissa, joissa tunnistetaan yhdessä sidosryhmien kanssa susikonfliktiin liittyviä keskeisiä yhteiskunnallisia ja sosiaalisia tietotarpeita ja tutkimuskysymyksiä. Arvioidaan tulosten hyödyntämismahdollisuuksia Suomen susikannan hoidossa.

Luonnonvarakeskus jatkaa jo aloitettua ja osallistuu monitieteiseen tutkimukseen suden ja sen yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen liittyen soveltuen yhteistyössä muiden tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa sekä kotimaassa että erityisesti muiden pohjoismaiden kanssa.

Luonnonvarakeskus edistää tutkimuksestaan saatavien tulosten popularisointia ja saatavuutta erityisesti sähköisten kanavien kautta.

Viimeisten vuosien aikana on merkittävästi lisääntynyt suurpedoista ja sudesta. Julkaisuja on tehty useissa eri maissa Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Suurpetoa- ja susikonfliktia paremmin ymmärtävään auttavat julkaisut jäävät kuitenkin katveeseen eikä niitä ole hyödynnetty tarpeeksi riistahallinnossa. Tästä syystä kokoavan aineiston kokoaminen yhteen mahdollisimman kattavasti on tarpeen.

2.4 Hallinnon, tutkimuksen ja sidosryhmien välisen vuoropuhelun kehittäminen

TOIMENPITEET:

Maa- ja metsätalousministeriö järjestää yhdessä Suomen riistakeskuksen, Luonnonvarakeskuksen sekä keskeisten valtakunnallisten sidosryhmien kanssa säännöllisesti yhteisiä teemakohtaisia työpajoja.

Maa- ja metsätalousministeriö järjestää yhteistyössä alueellisten riistaneuvostojen kanssa ylimaakunnallisia työpajoja, joita voi tarvittaessa ohjata ulkopuolinen vuorovaikutuksen ammattilainen.

Alueelliset riistaneuvostot pitävät vuosittain suurpetoihin keskittyvän sidosryhmätilaisuuden, johon kutsutaan myös reviiriyhteistyöryhmien edustajia.

Luonnonvarakeskus julkaisee kanta-arvion yhteydessä yhteenvedon TASSU-järjestelmän tiedoista sekä muusta aineistosta, johon kanta-arvio perustuu. Luonnonvarakeskus yhdessä riistakeskuksen kanssa huolehtivat palautteen antamisesta suurpetoyhdyshenkilöille.

Suomen riistakeskus tukee ja kehittää reviiriyhteistyöryhmien toimintaa.

Luottamus ja tieto

Hoitosuunnitelman yksi keskeinen tavoite on luottamuksen rakentaminen susikannan hoidon toimijoiden välillä. Luottamuksen puute ilmenee siten, etteivät toimijat voi olla varmoja toistensa tiedoista, motiiveista tai teoista. Avoin keskustelu ja konkreettinen tekeminen yhteisen tarkoituksen eteen ovat luottamuksen rakentamisen kulmakiviä.

Suomen riistakeskuksen vuonna 2018 Taloustutkimuksella selvittämän tutkimuksen²⁷ mukaan yhä useampi suomalaisista luottaa suurpetokantojen arvioinnissa tutkijoihin. Asiasta epävarmojen ja erimielistä olevien määrä on vähentynyt.

Joidenkin metsästäjien ja paikallisten toimijoiden epäluottamus riistahallinnon tahtoon ja pyrkimykseen on ollut susiasioiden hallinnassa paikoin voimakasta. Myös Luonnonvarakeskuksen suurpetotutkijoiden tarkoituseriä ja menetelmiä on arvosteltu.

Osin epäluottamus juontaa juurensa vuosien taakse toimintatapoihin tai menetelmiin, joita ei enää sovelleta. Kyse on historiallisesta epäluottamuksesta. Toisaalta on myös kyse oletettuun tulevaisuuteen perustuvasta epäluottamuksesta. Uskotaan, että sudet tulevat aiheuttamaan jotain, johon hallinto ei halua tai kykene puuttumaan. Lisäksi epäluottamukseen liittyy myös uskomuksia ja opittuja puheenparsia.

Epäluottamusta ylläpidetään paikoin myös tarkoitushakuisesti. Usein tätä tekee pieni mutta äänekäs joukko. Tämä ilmenee tyypillisesti tilanteissa, joissa toistuvasti palataan menneisiin tapahtumiin, muistutetaan toimijoita heidän tekemistään virheistä eikä anneta epäluottamuksen kohteena olevalle taholle tilaisuutta osoittaa olevansa luottamuksen arvoinen. Epäluottamuksen tarkoituksellinen ylläpitäminen tähtää epävarmuuden lisäämiseen, päätöksenteon tietopohjan ja toimijoiden legitimitietin kyseenalaistamiseen. Sitä kautta pyritään vaikuttamaan päätöksentekoon epäsuorasti haastamalla vakiintuneet valtasuhteet (pätöksenteon tiedon lähteet) ja pyrkimällä muuttamaan sääntöjä ja kriteereitä (esimerkiksi uskottavuus), joilla arvioidaan päätöksenteon tietoperustaa. Epäluottamuksen taustat olisivatkin syytä purkaa auki, jotta luottamusta voisi alkaa jatkossa parantaa.

Luottamuksen ytimenä voi olla esimerkiksi usko tiedon oikeellisuuteen ja siihen, että tietoa käytetään oikeaan tarkoitukseen. Ensimmäinen viittaa tutkimusmenetelmiin ja jälkimmäinen politiikkaan. Uskoa tiedon oikeellisuuteen voidaan lisätä avoimuudella. Tällä tarkoitetaan sitä, että suttu koskeva tutkimustieto ja päätöksiin liittyvä tieto on kaikkien siitä kiinnostuneiden toimijoiden saatavilla. Tietoa saatavilla olosta täytyy myös aktiivisesti levittää, jotta tieto löydetään. Laajimmillaan tiedon avoimuus tarkoittaa sitä, että aineistot ja tutkimustulokset ovat mahdollisimman avoimesti ja nopeasti kaikkien toimijoiden ja kansalaisten saatavilla.

Suomen susikannan arviointiin liittyvän aineistonkeruun prosessi, analyysin vaiheet ja merkitys tuodaan kansantajuistettuna saataville ja siihen liittyvää viestintää edistetään. Kannanseurantaan liittyvät kansalaisten tuottamat havaintoaineistot ovat nähtävissä riistahavainnot.fi-sivujen kautta, johon liittyen lisätään tiedotusta kyseisen tiedon saatavuudesta.

Susireviirillä asuvat ihmiset ovat avainasemassa tuottamassa susitietoa ja samalla heillä on kaikkein suurin tiedontarve alueen susikannasta. Paikallistasolla tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi vahinkojen ennaltaehkäisemiseksi. Tuotettu tieto on erityisen tärkeää suurpetotutkimukselle ja riistahallinnolle. Se luo

²⁷ Suomen riistakeskus. 2018. Tiedote "Suomalaiset suhtautuvat metsästykseseen erittäin myönteisesti".

perustan paikalliselle ja valtakunnalliselle suden kanta-arviolle, ennaltaehkäiseville toimille sekä vahinko- ja kannanhoidollisille poikkeusluville.

Seurantatiedon avoimuus

TASSU-järjestelmän toimivuuden kannalta on olennaista, että susireviirialueilla susihavainnot ilmoitetaan suurpetoyhdyshenkilöille ja kirjataan järjestelmään. Kansalaisten on oltava tietoisia järjestelmän olemassaolosta ja havaintojen ilmoittamisen tärkeydestä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kunnat, riistanhoitoyhdistykset, paikallinen media sekä erilaiset yhdistykset tiedottavat säännöllisesti suurpetoyhdyshenkilöverkostosta. Vastuu järjestelmän teknisestä toimivuudesta on Luonnonvarakeskuksella ja havaintoverkoston toimivuudesta Suomen riistakeskuksella, riistanyhdistyksillä sekä havaintoja järjestelmään kirjaavilla suurpetoyhdyshenkilöillä.

Tiedossa on, että suurpetohavaintojen kirjaamisaktiivisuus vaihtelee huomattavasti eri alueilla eri syistä johtuen. Syiksi tähän on esitetty esimerkiksi sitä, että suurpetoyhdyshenkilöt ovat kokeneet, että havaintojen kirjaamisella ei ole vaikutusta kanta-arvioon. Luonnonvarakeskus julkaisee osana kanta-arviota vuosittain aineiston, johon tuotettu kanta-arvio perustuu. Tieto on kaikkien saatavilla internetissä. Tällöin paikallistasolla voidaan nähdä omien susihavaintojen merkitys kanta-arvioille.

Motivaatiota havaintojen kirjaamiseen pyritään parantamaan mm. kehittämällä suurpetoyhdyshenkilöiden toiminnastaan ja havaintojen merkityksestä saamaa palautetta. Palaute on kaikkien vapaaehtoisuuteen perustuvien riistalaskentojen toimivuuden perusta. Palaute edistää motivaatiota ja yhteistyötä, ja se myös auttaa tutkimusmenetelmien kehitystyössä.

Käytäntönä on ollut, että riistakeskus on järjestänyt vuosittaisen palautetilaisuuden alueensa suurpetoyhdyshenkilöille, ja Luke on tuottanut joka vuosi palautemateriaaliaineistoon tuoretta tietoa (palautepaketti on valtakunnallinen, ja siihen kukin alue lisää omaa aluettaan koskevaa lisätietoa) ja lisäksi osallistunut vuosittain osaan alueellisista palautetilaisuuksista. Vuonna 2017 otettiin Luken ja Suomen riistakeskuksen yhteisestä sopimuksesta käyttöön suunnitelmallinen kierto alueellisissa palautetilaisuuksissa, jotta eri alueita pystytään palvelemaan tasapuolisesti Luken toimesta. Kierrossa jokaiselle alueelle on suunniteltu vuosi, jolloin Luken edustaja on henkilökohtaisesti paikalla alueellisissa tilaisuuksissa ja jonka kautta kullakin riistakeskuksen aluetoimistoista osallistutaan palautetilaisuuksiin joka kolmas vuosi.

Myös jatkossa Suomen riistakeskus ja Luonnonvarakeskus järjestävät edelleen vuosittain kehittämis- ja palautetilaisuuden riistakeskusalueittain suurpetoyhdyshenkilöille. Suomen riistakeskus ja Luonnonvarakeskus sopivat yhdessä tarkentavasti kuinka kullekin alueelle pystytään myös Luken henkilöresurssit huomioiden saamaan esimerkiksi kolmen vuoden syklissä myös Luken edustaja paikanpäälle. Välivuosille Luke kehittää monimuotoisempaa palautemateriaalia käytettäväksi tilaisuuksissa. Tilaisuudessa esitetään alueen suurpetojen kanta-arviot, kirjatut havainnot riistanhoitoyhdistyksittäin, koulutetaan suurpetoyhdyshenkilöitä ja keskustellaan toiminnan kehittämismahdollisuuksista.

Luottamusta suurpetotutkimukseen pyritään parantamaan myös kehittämällä monipuolisesti tiedotusta eri kohderyhmiä huomioiden ja mahdollisimman tehokkaita ja monipuolisia viestintäkanavia ja menetelmiä käyttäen, esimerkiksi susien pannoituksista. Tällä hetkellä Luonnonvarakeskus tiedottaa pannoituksesta valtakunnallisesti ja lisäksi susien pannoitustöistä suoraan sille riistanhoitoyhdistykselle, jonka alueella pannoitus on tehty, sekä ilmoittaa lupaehtojen mukaisesti pannoitustoiminnan aloituksesta ja tuloksesta keskeisille viranomaisahoille. Luonnonvarakeskus selvittää yhdessä Suomen riistakeskuksen kanssa keinoja viestiä tehdyistä pannoituksista tehokkaammin myös lähialueen asukkaille. Etukäteen pannoitusyrytyksistä ei tehdä yksityiskohtaista viestintää lupaehdoissa mainittuja viranomaisia lukuun ottamatta, jotta työ voidaan toteuttaa turvallisesti ja ilman häiriöitä.

Maakunnalliset ja valtakunnalliset tilaisuudet

Hoitosuunnitelman päivityksen yhteydessä järjestettiin keväällä 2019 seitsemän ylimaakunnallista tilaisuutta, joissa oli ohjattua työpajoja. Näissä työpajoissa käyty keskustelu oli hyvin rakentavaa ja toisia kunnioittavaa. Näistä laajapohjaisista tilaisuuksista on ollut hyötyä tiedon jakamisessa ei vain ylhäältä alas vaan myös maakunnista ja sidosryhmistä hallinnon suuntaan. Hoitosuunnitelman yhteydessä järjestetyissä tilaisuuksissa oli mukana ulkopuolinen keskustelun ohjaaja, jonka läsnäolosta oli erityistä hyötyä.

Tätä laajapohjaista ohjattua yhteistä keskustelua maakunnissa, usean maakunnan yhteisiä sekä valtakunnallisia yhteisiä tilaisuuksia keskeisten sidosryhmien ja median kanssa on jatkettava ja luotava niille säännönmukaisuutta. Valtakunnallisten tilaisuuksien formaattina voisi toimia vuonna 2017 Suomen Metsästäjäliiton yhdessä maa- ja metsätalousministeriön kanssa järjestämä valtakunnallinen susifoorumi. Vuonna 2018 tilaisuuden järjesti Suomen riistakeskus. Jatkossa tilaisuuksien isännöinti voisi kiertyä eri sidosryhmillä.

Suomen riistakeskus järjestää vuosittain susireviirialueen tai -alueiden kannanhoidon tilannetta ja erityiskysymyksiä koskevan yhteisen tapaamisen. Tilaisuuteen osallistuvat riistanhoitoyhdistyksen, reviiritason sidosryhmien, kunnan, reviirialueen yhteistyöryhmän, sekä alueellisen riistakeskuksen edustajat. Luonnonvarakeskus tukee Suomen riistakeskusta tässä toiminnassa tuottamalla kyseisiin tilaisuuksiin kohdennettua materiaalia. Luonnonvarakeskuksen edustaja osallistuu kyseisiin tilaisuuksiin aina kun se toteutetaan muiden riistakonsernin järjestämien laajan kohderyhmän tilaisuuksien yhteydessä.

Kansallisen riistahallinnon lisäksi suurpetoasioita pohtivat alueelliset vapaaehtois pohjaisesti perustetut suurpetoneuvottelukunnat, joiden vetovastuu on yleensä maakuntaliitolla. Suurpetoneuvottelukunnat koostuvat eri sidosryhmätahojen edustajista ja tavoitteena on käsitellä suurpetoihin ja niiden hallintaan liittyviä kysymyksiä ja pyrkiä lieventämään suurpetoihin liittyviä ristiriitoja. Suurpetoneuvottelukunnilla on keskeinen rooli ajantasaisen suurpetojen seurantaa ja tutkimusta koskevan tiedon levittäjänä eri sidosryhmille. Neuvottelukunnat voivat toimia myös aloitteentekijänä maakunnallisissa suurpetokysymyksissä.

Suomessa on toistaiseksi perustettu kahdeksan suurpetoneuvottelukuntaa; Etelä-Karjalan, Kainuun, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Ruotsinkielisen Pohjanmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen suurpetoneuvottelukunnat. Maakunnallisten suurpetoneuvottelukuntien lisäksi on perustettu poronhoitoalueen suurpetoneuvottelukunta ja Uudellamaalla sekä Etelä- ja Pohjois-Hämeessä suurriistafoorumit, joissa hirvieläinten lisäksi käsitellään suurpetoja.

2.4.1 Reviiriyhteistyöryhmien toiminnan tukeminen ja kehittäminen

TOIMENPITEET:

Suomen riistakeskus tukee paikallisia reviiriyhteistyöryhmien perustamisessa uusilla susireviirialueilla.

Suomen riistakeskus tukee työryhmien toimintaa tuottamalla näille ajankohtaista suttu koskevaa tietoa ja valmistelemalla kokousmateriaalia.

Suomen riistakeskus järjestää vuosittain reviiriyhteistyöryhmien yhteisiä kehittämistilaisuuksia.

Alueellisen riistaneuvoston tai Suomen riistakeskuksen edustaja osallistuu vuosittain reviiriyhteistyöryhmien kokoukseen.

Reviiriyhteistyöryhmien edustajia kutsutaan vuosittain riistahallinnon järjestämiin maakunnallisiin ja ylimaakunnallisiin sidosryhmätilaisuuksiin.

Suomen riistakeskus selvittää mahdollisuutta tukea reviiriyhteistyöryhmien toimenpiteitä taloudellisilla resursseilla esimerkiksi työryhmien koollekutsujille/sihteereille maksettavalla toimintapalkkiolla.

Reviiriyhteistyöryhmät viestivät suden biologiasta ja alueen susitilanteesta paikallisille asukkaille, esittävät lausuntoja paikallistahoille ja hallinnolle, edistävät vahinkojen ennaltaehkäisyä ja tukevat suttu koskevan tiedon tuottamista tutkimukselle.

Riistahallinnon toimijat selkeyttävät reviiriyhteistyöryhmien roolia suden kannanhoidossa.

Edellisessä hoitosuunnitelmassa esitettiin toimenpide, että Suomeen perustetaan alueellisia reviiriyhteistyöryhmiä, joissa eri sidosryhmien edustajat voivat punnita alueensa susitilannetta sekä pohtia toimenpiteitä ja ratkaisuja ongelmatilanteisiin. Työryhmiä on vuoden 2015 jälkeen perustettu eri puolille Suomea yhteensä 27 kappaletta (tilanne tätä hoitosuunnitelmaa kirjoitettaessa). Osa työryhmistä toimii yhden, osa useamman susireviirin alueella. Alueelliset riistaneuvostot ovat vastanneet yhteistyöryhmien kokoamisesta yhteistyössä Suomen riistakeskuksen ja reviirialueiden riistanhoitoyhdistysten kanssa. Hoitosuunnitelman hankekuvauksesta poiketen reviirialueille ei kuitenkaan ole palkattu koordinaattoreita, vaan työryhmien toimintaa on ohjannut Suomen riistakeskus maa- ja metsätalousministeriön hankerahoituksella.

Työryhmissä on mukana edustusta riistanhoitoyhdistyksistä, kunnista, paikallisista metsästysseuroista ja luonnonsuojeluyhdistyksistä sekä alueen tuotantoeläintilallisista, yksi kutakin sidosryhmää kohden. Aluekohtaisesti työryhmissä on myös poliisin, Metsähallituksen ja rajavartioston edustajia sekä jäseniä erilaisista paikallisyhdistyksistä. Ryhmiä muodostettaessa tai niiden kokoonpanoa muutettaessa tulee varmistua siitä, että ryhmien jäsenistö edustaa laajasti ja edustavasti reviirialueensa asukkaita. Osassa ryhmiä kokouksiin on osallistunut myös Suomen riistakeskuksen edustaja esimerkiksi koollekutsujana, ja tämä käytäntö on parantanut työryhmän ja riistahallinnon välistä yhteistyötä. Jatkossa jokaisen työryhmän kokoukseen tuleekin vuosittain osallistua joku riistahallinnon edustaja.

Reviiriyhteistyöllä on autettu paikallisia hahmottamaan paremmin suteen liittyviä kysymyksiä sekä pyritty lisäämään toimijoiden välistä luottamusta ja vähentämään tiedollisia ristiriitoja. Yhteistyöryhmien tehtävänä on luoda paikallinen kokonaisnäkemys susitilanteesta, suunnitella ennaltaehkäiseviä toimia ja voivat

halutessaan laatia poikkeuslupiin liittyviä tilannekatsauksia. Näiden lisäksi ne voivat käsitellä alueellisia erityiskysymyksiä. Ryhmille tarjotaan kokousmateriaalia vuosikellon mukaisesti neljästi vuodessa, mutta kokoontumisia on tyypillisesti ollut 2–3 kertaa vuodessa. Työryhmien kokousmuistiot julkaistaan [internetissä](#), ja Suomen riistakeskus koostaa lisäksi työryhmien kannanotoista vuosittain raportin ja välittää ryhmien näkemyksiä ja esityksiä hallinnon tietoon.

Suomen riistakeskus tukee työryhmien toimintaa tuottamalla näille ajankohtaista suttu koskevaa tietoa ja valmistelemalla kokousmateriaalia. Osa työryhmien jäsenistä on kritisoinut, että ohjauksen myötä käsiteltävät asiat ja linjaukset on koettu liiaksi ennalta saneltuina. Riistahallinnossa on kuitenkin nähty esityslistojen valmistelu tärkeäksi tavaksi raamittaa reviiriyhteistyötä. Niillä varmistetaan, että kaikilla ryhmillä on edellytykset toimia mielekkäästi ja käsitellä ajankohtaisia asioita. Työryhmät voivat vapaasti valita, miltä osin ne materiaaleja käyttävät toiminnassaan. Suomen riistakeskus tukee jatkossakin työryhmien toimintaa tuottamalla ajankohtaista materiaalia ja toimimalla linkkinä paikallistason toimijoiden sekä riistahallinnon ja -tutkimuksen välillä. Suomen riistakeskus myös ohjaa työryhmien perustamista uusille reviirialueille. Riistanhoitoyhdistysten valtionapu-uudistuksen myötä Suomen riistakeskus kerää työryhmiltä vuosittain toimintatiedot reviiriyhteistyöperusteisen avustuksen maksamiseksi yhdistyksille.

Hoitosuunnitelman päivityshankkeen maakunnallisista työpajoista saadun palautteen perusteella työryhmien harjoittamaa tiedonvaihtoa ja yhteistyötä pidetään tärkeänä. Riistahallinnon tulee jatkossakin edistää työryhmien keskinäistä keskusteluyhteyttä sekä vuoropuhelua työryhmien kesken, että eri sidostahojen kanssa. Työryhmien välisistä yhteispalavereista voidaan jakaa kokemuksia ja toimiviksi toimintamalleiksi todettuja ratkaisuja. Lisäksi yhteistyöryhmien edustajia kutsutaan tarvittaessa mukaan maakunnallisiin neuvottelutilaisuuksiin.

Reviiriyhteistyö on aikaisemmin perustunut pelkästään jäsentensä vapaaehtoiseen työpanokseen. Vuodesta 2019 lähtien ryhmiä tuetaan riistanhoitoyhdistyksen valtionavustuksen kautta, joka kattaa alueesta ja yhdistyksistä riippuen lähinnä perustoiminnan eli kokouskulut. Tämän lisäksi reviiriyhteistyötoimintaan kuitenkin kaivataan toimenpiteisiin osoitettua, suoraan työryhmien päättämiin kohteisiin tulevaa rahallista resurssia. Työryhmien verkkokyselystä saatiin esitys, jossa ehdotettiin, että jokaiseen reviirityöryhmään nimetään yhteyshenkilö, joka hoitaa reviirillä tapahtuvan toiminnan ollen myös velvollinen pitämään työryhmän ajan tasalla reviirialueen tapahtumista. Tälle yhteyshenkilölle maksettaisiin toimintapalkkiota tehdyn työmäärän ja matkakulujen mukaan, painotettuna toiminta-alueella olevien susireviirien mukaan. Yhteyshenkilö myös hoitaa tiedottamisen reviirin asukkailla, lehdistöllä ja reviiriä koskeville viranomaisille. Suomen riistakeskus selvittää mahdollisuutta toteuttaa tällainen toimintapalkkio-malli.

Riistahallinnon tulee huolehtia siitä, että reviiriyhteistyön tavoitteet hahmottuvat selkeinä sekä työryhmille itselleen, että myös reviirialueiden asukkailla. Osa reviiriyhteistyöryhmistä on kokenut, ettei heidän toiminnallaan ole vaikuttavuutta. Työryhmien tavoitteita on selkeytettävä siten, että ryhmät ovat tunnustettuja ja tunnettuja, vaikuttavia ja arvostettuja toimijoita suden kannanhoidossa. Reviirityöryhmien toiminnasta tiedotetaan säännöllisesti esim. maakuntalehdissä ja työryhmien verkkosivulla. Vastaavasti tunnustettu asiantuntijastatus vaatii työryhmiltä myös aktiivista roolia.

Reviiriyhteistyön keskeisimpiä tavoitteita on edelleen välittää tietoa sudesta ja sen kannanhoidosta paikallisille ihmisille. Tämä sisältää mm. havaintojärjestelmästä tiedottamista, mikä tukee tieteellistä kannanarviointia. Reviiriyhteistyöryhmät yhdessä alueen petoyhdyshenkilöiden kanssa lisäävät tiedotusta haaskojen poisviennin tärkeydestä sekä eläinperäisen jätteen asiallisesta käsittelystä. Haaskat ja niiden aiheuttama ongelmat (susien hakeutuminen ihmisasutuksen piiriin ja tottuminen ihmisiin) on toistuvasti tuotu esiin työryhmien kannanotoissa sekä myös verkkokyselyn vastauksissa. Työryhmille tulee tarjota tukea viestimiseen esimerkiksi valmiiden tiedotepohjien kautta sekä ehdottomalla sopivia alustoja viestien välittämiseen.

2.4.2 Viestinnän kehittäminen

Toimenpide:

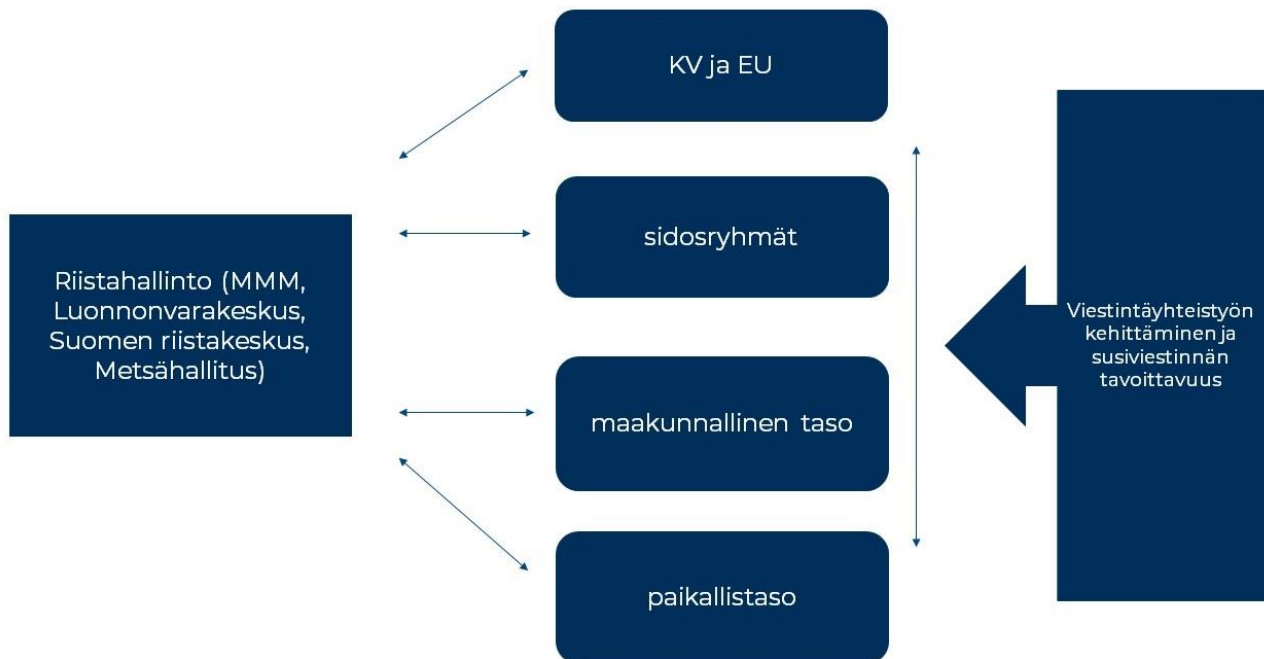
Maa- ja metsätalousministeriö koordinoi riistahallinnon ja -tutkimuksen yhteisen susi- ja suurpetoaiheisen viestinnän viestintäsuunnitelmaa, jota päivitetään vuosittain. Viestintä yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa kehitetään.

Viestinnän kehittäminen on keskeistä tiedon ja luottamuksen lisäämisessä eri tahojen välillä. Susikannan hoitosuunnitelman päivityshankkeessa on useaan kertaan tullut esille, että luottamukseen ja toisaalta tiedon välitykseen liittyvään haasteeseen voitaisiin vastata kehittämällä ja koordinoimalla susiin liittyvää viestintää ja viestintään liittyvää yhteistyötä. Viestintä on sekä tiedon avoimuutta, tiedon jakamista, vuorovaikutusta että vision ja strategian jalkauttamista. Viestintä on olennaista myös susikannan hoitosuunnitelman toimenpiteiden täytäntöönpanossa. Onnistuneella viestinnällä hoitosuunnitelman toimenpiteet ovat vaikuttavampia.

Riistahallinto on jo tiivistänyt yhteistyötään susiaiheisessa viestinnässä pitämällä säännöllisesti yhteistyökokouksia susiviestinnän tiimoilta. Tällä hetkellä susiviestinnästä vastaavat riistahallinnossa maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen riistakeskus ja Metsähallitus. Lisäksi poliisi viestii susista omien virkatehtäviensä osalta. Riistahallinnon susiviestintäryhmä on myös laatinut hallinnonalalle yhteistä susiasioita koskevaa hallinnonalan viestintäsuunnitelmaa ja viestinnän vuosikelloa. Viestintäsuunnitelman yksi tavoite on selkiyttää susiin liittyvän viestinnän rooleja ja vastuita hallinnonalalla. Viestintäryhmä kokoontuu maa- ja metsätalousministeriön koolle kutsumana.

Susiviestintäsuunnitelma ohella riistakonsernin viestijät ovat latineet vuosikellon, johon merkitään viestinnän kannalta keskeisiä ajankohtia. Ajankohdat liittyvät siihen, miten tietyt asiat toistuvat susipopulaatiossa vuositason ja näyttäytyvät sitä kautta ihmisille. Ilmiöiden toisteisuus näkyy myös mediassa: esimerkiksi kesällä otsikoihin nousevat kotieläinvahingot ja syksyllä metsästyskauden alkaessa koiravahingot. Viestintäyhteistyön ja vuosikellon keskeisenä tavoitteena on mahdollistaa ennakoiva viestintä, jossa ennakoitaan vuosittain toistuvia aiheita susiin liittyen ja voidaan näin osaltaan vaikuttaa esimerkiksi vahinkojen ennaltaehkäisyyn.

Riistahallinnon ja eri sidosryhmien välisen viestintäyhteistyön ja vuoropuhelun kehittäminen

Susikannan hoitosuunnitelmassa ja riistahallinnon susiviestintäsuunnitelmassa painotetaan viestintäyhteistyön kehittämistä eri sidosryhmien kanssa. Tavoitteena on parantaa viestintää viranomaisten ja sidosryhmien välillä, ja kehittää tämän yhteistyön kautta viestinnän valtakunnallista, kansainvälistä ja paikallista vaikuttavuutta.

Keskeisiä sidosryhmätahoja ovat esimerkiksi riistanhoitoyhdistykset, reviiriyhteistyöryhmät, petoyhdyshenkilöt, luonto- ja metsästäjäjärjestöt, maatalouden edustajat, kyläyhdistykset kuin aivan erityisesti ne ihmiset, jotka elävät alueilla, joilla on susireviiri. Tavoitteena on luoda toimintamalleja yhteiselle susiaiheiselle viestinnälle ja tehdä susiaiheista viestinnästä aiempaa tavoitavampaa ja vaikuttavampaa. Erityisenä tavoitteena on hallinnon ja sidosryhmien sekä paikallisten välisen vuoropuhelun kehittäminen. Konkreettisesti tämä voi tarkoittaa yhteistyössä tehtäviä viestintämateriaaleja, neuvontaa viestintään ja vuorovaikutukseen liittyvissä kysymyksissä, tiedonvaihtoa, yhteisesti järjestettäviä koulutustilaisuuksia ja yhteistyön syventämistä erilaisten työpajojen kautta.

Suomen susikannan hoitoon kuuluu myös kansainvälinen yhteistyö esimerkiksi Norjan ja Ruotsin sekä EU:n kanssa. Tähän liittyvää viestintää kehitetään edelleen niin, että tiedotetaan kansainvälisestä yhteistyöstä kuin ja mahdollisuuksien mukaan muiden maiden susikannan hoitokäytännöistä.

Viestintäkanavat ja viestintämateriaali

Riistahallinnon viestintäryhmässä ja susikannan hoitosuunnitelman päivityksen yhteydessä on noussut esille tarve monipuolisen susiin liittyvän tieto- ja viestintämateriaalin tuottamiselle. Riistahallinnon viestintäyhteistyön kehittämisen ja viestintäsuunnitelman yhtenä tavoitteena onkin koordinoita ja kehittää tällaisen materiaalin tuottamista ja jakelua.

Susiaiheisella viestinnällä on keskeinen rooli suden sietämisen edistämisessä ja siten pohjan luomisessa suden hyväksyttävyydelle ja suden ja ihmisen rinnakkaiselolle. Susikannan hoitosuunnitelman yhteydessä on noussut esille tarve tehdä susi eläimenä ja lajina tutuksi. On tunnistettu tarve tiedon lisäämiselle sudesta osana ekosysteemiä ja suomalaista luontoa. Aiheen ympärille voitaisiin tehdä esimerkiksi viestintäkampanja.

Sudesta tarvittaisiin niin sanottuja lyhyitä tietopaketteja esimerkiksi paikallisten asukkaiden, koulujen, petoyhdyshenkilöiden tai reviiriyhteistyöryhmien käyttöön ja edelleen jaettavaksi.

Susiaiheista viranomaisten verkkoviestintää on saatavilla verkossa niin riistahallinnon ylläpitämällä suurpedot.fi-sivuilla, Luken riistahavainnot.fi-palvelussa kuin muiden eri riistahallinnon organisaatioiden verkkosivuilla. Susitutkimuksen ja -kannan seurannan viestintä on keskeinen susiviestinnän aihealue. Tutkimuksen yleistajuistamiseen ja tiedon ilmaisemiseen eri viestintävälinein on panostettu: tästä esimerkkinä Luonnonvarakeskuksen susiennustemallin viestintä, jossa hyödynnettiin havainnollistavaa videota kuvaamaan ennustemallia ja sitä, millä tavalla se kuvaa susikannan kehitystä. Tutkimusviestintään ja tiedon yleistajuistamiseen panostetaan jatkossa edelleen.

Alueellisten riistaneuvostojen kanssa pidetyissä sidosryhmätilaisuuksissa nousi esille myös susiaiheisen tiedon saavutettavuus ja sen parempi löydettävyyys. Kehitetään susiin liittyvän viestinnän vaikuttavuutta kartoittamalla kohderyhmiä, selvittämällä erilaisen susiin liittyvän viestinnän ja tiedon tarvetta paikallistasolla ja kehittämällä ratkaisuja tiedon jakamiseen. Keskeinen kehittämiskohde on myös susiaiheisen tiedon saavutettavuus kartoittamalla kohderyhmiä parhaiten saavuttavia tiedon jakelukanavia. Kehitetään verkkoviestintää niin, että riistahallinnon tuottamaa susitietoa on helppo löytää verkosta. Yhtenä esimerkkinä tiedon kohdentamisesta voisivat olla vuosittaiset susiin liittyvät toimitetut uutiskirjeet, joihin on koottu niin kansallisia kuin kansainvälisiä susiin liittyviä ajankohtaisia uutisia sekä tietoiskuja.

Susikannan hoitosuunnitelman päivityksen yhteydessä on noussut esille myös uusien verkkoviestintäkanavien hyödyntäminen. Tavoitteena onkin kehittää susiaiheista viestintää ja vuoropuhelua eri tahojen välillä hyödyntämällä virtuaalisen keskustelun mahdollistavia viestintäkanavia. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi verkon kyselytilaisuuksia tai sosiaalisen median kanavien hyödyntämistä ja videoyhteyksien kautta osallistumisen mahdollistamista.

Viestinnän ja vuoropuhelun haasteet

Susikannan hoitosuunnitelman päivityksen yhteydessä on tunnistettu haasteeksi erityisesti sosiaalisen median keskusteluissa ja muissakin medioissa esiin nousevat susiin liittyvät valeuutiset, väärät uskomukset ja ajoittain erittäin epäasiallinen henkilöön menevä keskustelu. Sama ilmiö heijastuu edelleen esimerkiksi tutkimusta- ja hallintoa kohtaan.

Voidaan sanoa, että susi on myös tietyssä mielessä poliittinen eläin, mikä tulee ottaa huomioon aiheesta viestiessä. Suden poliittisuus tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että susi aiheena liittyy myös muihin ja laajempiin yhteiskunnallisiin ja sosiologisiin kysymyksiin kuten ns. kahtiajakoon maaseudun ja kaupungin välille. Susien tai toteutetun susipolitiikan arvostelu voi olla yksi tapa kritisoida EU-politiikkaa ja hallintoa. Näihin haasteisiin vastaaminen ei ole helppoa, mutta aktiivinen viestintä ja vuorovaikutus sekä faktatiedon jakaminen auttavat varmaankin osaltaan tässä.

Vuorovaikutusta erityisestihallinnon ja tutkimuksen edustajien kanssa on toivottu aluetilaisuuksissa lisää. Tähän liittyen kehitetään maakunnallisia susifoorumeita (ks. luku 2.4.) ja hyödynnetään sähköisiä viestintäkanavia.

2.5 Rajat ylittävä yhteistyö

TOIMENPITEET:

Maa- ja metsätalousministeriö valmistelee yhdessä Ruotsin ja Norjan suurpetoasioista vastaavien viranomaisten kanssa puitesopimuksen hallinnon ja tutkimuksen välisestä säännöllisestä yhteistyöstä ja tietojen ja kokemusten vaihdosta.

Maa- ja metsätalousministeriö selvittää mahdollisuuden ottaa käyttöön yhteisiä sähköisiä järjestelmiä Ruotsin ja Norjan kanssa esimerkiksi kansalaishavaintojen keräämiseksi.

Luonnonvarakeskus ja Suomen riistakeskus yhteistyössä Skandinavian riistantutkijoiden kanssa toteuttavat säännöllistä seurantaä susien siirtymisestä Ruotsiin.

Lounaisella poronhoitoalueella arvioidaan luonnonarvokaupan soveltuvuutta susikannan hoidossa, mikäli Skandinavian susipopulaation ei siirry Suomesta susiyksilöitä tavoitteiden mukaisesti.

Maa- ja metsätalousministeriö selvittää yhdessä Ruotsin viranomaisten mahdollisuutta tuoda EU:n Platform -konsepti Suomeen ja Ruotsiin.

Maa- ja metsätalousministeriö lisää yhteistyötä Luoteis-Venäjän suurpetoasioista vastaavien viranomaisten kanssa.

2.5.1 Yhteistyö Ruotsin ja Norjan viranomaisten ja tutkimuksen kanssa

Suomen ja Ruotsin poronhoitoalueet sijaitsevat kulkureitillä, jonka kautta sudet kulkevat Skandinavian sekä Suomen ja Venäjän Karjalan susipopulaatioiden välillä. Skandinavian susipopulaation geneettisen monimuotoisuuden edistämiseksi on tärkeää turvata susien vaellukset populaatioiden välillä. Nykyisin nuoret sudet voivat vaeltaa kevät- ja kesäaikaan esteettömästi Suomen poronhoitoalueiden läpi Ruotsiin. Vuosien 2001–2013 aikana Suomesta on siirtynyt länsinaapuriiin yhteensä 19 yksilöä²⁸, joista vain muutamat ovat saavuttaneet Skandinavian populaation, koska valtaosa susista kuolee Ruotsin poronhoitoalueella. Vastaavasti myös Skandinavian populaatiosta vaeltaa susia Suomeen. Skandinavian susipopulaatiossa GPS-pannoitettuja susia on vaeltanut Suomeen 2012 sekä syksyllä 2014, jolloin nuori urossusi vaelsi Norjasta Ruotsin ja Suomen läpi Venäjälle. Lisäksi vielä julkaisemattoman aineiston mukaan 30 poronhoitoalueella poikkeusluvilla metsästetyistä susista kolme oli alkuperältään Skandinavian susipopulaatiosta.

Ruotsin susikannan hoitosuunnitelmassa on todettu, että Skandinavian susipopulaation ollessa nykyisen suuruinen (370 yksilöä), tulee populaatioon saada vähintään yksi lisääntyvä yksilö susisukupolvessa eli viidessä vuodessa. Suomi tulee osaltaan turvaamaan, että kesäkuukausien aikana vähintään yksi yksilö viidessä vuodessa siirtyy Suomesta Ruotsiin.

Suomen, Ruotsin ja Norjan suurpetoasioista vastaavat viranomaiset ovat laatimassa yhteisiä susikannan hoidon linjauksia (Framework of actions for transboundary management of wolves in Fennoscandia). Näiden

²⁸ Liberg, O. Esitelmä 2014.

linjausten perusteella Suomi ja Ruotsi sekä Norja lisäävät konkreettista yhteistyötä. Ruotsin Ympäristöviraston virkamiehillä on pääsy Riistavahinkorekisteriin ja maa- ja metsätalousministeriön virkamiehillä ja Suomen riistakeskuksen toimihenkilöillä pääsy Ruotsin viranomaisten suurpetotietokantaan.

Susien siirtymistä Suomesta Ruotsiin ja Norjaan seurataan eri maiden riistantutkimuksen yhteistyönä. Seuranta helpottaa Skandinavian susista oleva lähes täydellinen geneettinen sukupuu. Suomesta toimitetaan elävistä susista saaduista DNA-näytteistä kopiot Ruotsiin Grimsön tutkimusasemalle, jossa ruotsalaiset tutkijat voivat luoda DNA-profiilin Ruotsissa käytössä olevilla markkereilla. Tämä mahdollistaa Ruotsin poronhoitoalueella liikkuvan suden yksilöinnin aiempaa nopeammin joka puolestaan mahdollistaa Ruotsin ympäristövirastolle nykyistä ripeämmät toimet geenivirran varmistamiseksi Suomen ja Ruotsin välillä.

Lisäksi Suomi on valmis neuvottelemaan yhteistyöstä Ruotsin viranomaisten kanssa susiyskilöiden siirtämisestä Keski-Ruotsiin, jos Skandinavian susipopulaation geneettistä monimuotoisuutta ei pystytä turvaamaan susien luontaisen vaelluksen turvin. Suomen sisällä kuitenkin siirtoja ei tehdä.

Sekä poronhoitoalueella hankkeen kautta tullaan arvioimaan luonnonarvokaupan soveltuvuutta susikannan hoidossa, mikäli geneettisesti tärkeiden susien lisääntyminen Ruotsin susipopulaatiossa ei täytä sille asetettuja tavoitteita. Lähtökohtaisesti tavoitteena on, että suden aiheuttamat vahingot ja haitata yhteiskunta voisi korvata alueella asuville kansalaisille, jolloin suden hyväksyttävyyys ja rinnakkaiselo voisi sujua suotuisammin.

2.5.2 Yhteistyö Venäjän ja Karjalan tasavallan viranomaisten kanssa

Maa- ja metsätalousministeriön ja Karjalan tasavallan maa-, kala- ja metsästystalouden ministeriön välillä on tehty vuonna 2011 yhteistyöpöytäkirja koskien metsästyksen ja riistanhoidon alalla tapahtuvaa yhteistoimintaa. Pöytäkirjassa on sovittu yhteistoiminnan muodoista, joita ovat mm. tietojen vaihto riistaeläinkantojen kehityssuunnista ja metsästettyjen riistaeläinten määristä. Yhteistyö on kuitenkin käytännön tasolla jäänyt satunnaiseksi.

Suomella ja Venäjän rajalla kuitenkin on säännöllisesti yhteisiä ns. rajalaumoja, joiden merkitys Suomen susikannan geneettiselle monimuotoisuudelle on olennaista. Suomen susikannan geneettinen monimuotoisuus on viimeisten vuosien aikana kuitenkin ollut heikentymässä, joten yhteistyötä Venäjän Karjalan riistaviranomaisten kanssa on tiivistettävä.

2.6 Kannanhoidolliset toimet

2.6.1 Monilajinen kannanhoito

TOIMENPITEET:

Suurpetojen vaikutusalueilla turvataan hirvieläinten metsästys ja hirvieläinkantojen hoidon kestävyys ottamalla suurpetojen vaikutus huomioon hirvieläinkantojen metsästyksen suunnittelussa ja alueellisesta tavoitteenasettelussa.

Luonnonvarakeskus tuottaa tietoa monilajisen kannanhoidon perustaksi. Tarkoittaen suurpetojen ja sorkkaeläinten välistä sekä lajiryhmien sisäistä vuorovaikutusta.

Hirvieläimet ja susi

Suurpetojen runsas esiintyminen vaikuttaa hirvieläinkantojen hoitoon erityisesti susilauman reviirialueilla ja karhutiheillä alueilla. Karhut tappavat hirviä erityisesti keväällä ja saalistus keskittyy pääasiassa hirven vasoihin. Suden saalistuksella on merkittävä vaikutus hirvikantaan susilauman reviirialueilla ja saalistus keskittyy pääasiassa vasoihin sekä talvella että kesällä.²⁹ Merkittävästi kasvanut valkohäntäpeurakanta on sudelle tärkeä ravintoresurssi erityisesti Lounaisessa Suomessa. Ilmastonmuutoksen myötä valkohäntäpeuroille soveltuvat alueet todennäköisesti lisääntyvät, millä voi olla vaikutusta myös susikantaan.

Suurpedoilla on hirvieläinkantojen kohdistuvien vaikutusten lisäksi vaikutusta erityisesti käytännön hirvenmetsästyksen järjestämiseen. Etenkin susireviirialueilla koirametsästyksen sisältyy riski metsästyskoirien joutumisesta susien tappamaksi tai vahingoittamaksi, mikä hankaloittaa hirvenmetsästystä.³⁰

Hirvikannan hoitosuunnitelman valmisteluun liittyneissä kuulemistilaisuuksissa ja hirvikyselyssä tuotiin esiin erilaisia mielipiteitä tarpeesta ottaa suurpetojen vaikutus huomioon hirvikannan hoidossa. Suurpetokantoja haluttiin toisaalta rajoittaa hirven eduksi ja toisaalta suurpedot nähtiin hirvikannan säätelijänä ihmisen suorittaman metsästyksen ohella. Susialueille esitettiin toisaalta suurempaa hirvikantaa ja toisaalta ajatusta vastustettiin hirvivahinkojen lisääntymisen pelossa. Myös suurpetokantoja haluttiin säädellä ja vähentää suurpetojen vaikutuksia hirvikantaan. Suurpetojen nähtiin vaikeuttavan hirvenmetsästystä, koska suurpetojenvuoksi syntyy vaara- ja vahinkotilanteita ja koska suurpedot muuttavat hirvien käyttäytymistä ja aiheuttavat epätasaisuutta hirvikannassa. Toisaalta nähtiin, että metsästystä voidaan harjoittaa tavoilla, jotka ottavat suurpetojen vaikutukset huomioon. Hirvikyselyn vastaajista valtaosa ei nähnyt suurpetojen ravintotarpeiden huomioon ottamista hirvikannan hoidossa lainkaan tai näki sen vain pienessä määrin tarpeellisenä. Petojen vaikutusta pidettiin paikallisena tai huomioimisen merkitystä vähäisenä. Suurpetojen huomioon ottamista kannattaneiden mielestä suurpedot nähtiin luonnonmukaisena hirvikannan säätelykeinona.³¹

²⁹ MMM. 2014. Suomen hirvikannan hoitosuunnitelma

³⁰ MMM. 2014. Suomen hirvikannan hoitosuunnitelma

³¹ MMM. 2014. Suomen hirvikannan hoitosuunnitelma

Suurpetojen vaikutus hirvikantaan on tarpeen ottaa huomioon hirvikannan hoidon tavoiteasettelussa, verotuksen suunnittelussa ja metsästyksessä. Myös aiemmin hirvikannan verotussuosituksissa on pyritty ottamaan suurpetojen saalistusvaikutus huomioon sisällyttämällä siihen liittyviä tietoja laskentamalliin. Toisinaan hirvikanta on kuitenkin paikallisesti pienentynyt tavoiteltua pienemmäksi, kun suurpetojen ja metsästyksen yhteisvaikutusta ei ole kannanhoidon toteutuksessa huomioitu riittävästi tai sen suuruutta ei ole tunnettu riittävällä tarkkuudella. Hirvikannan hoidossa sovellettavan tiedon tuottamista suurpetotilanteesta ja suurpetojen saalistusvaikutuksesta onkin tarpeen kehittää.³²

Hirvenmetsästyksen järjestämisen jatkuvuus on turvattava myös vahvoilla suurpetoalueilla. Suurpetojen saalistus ei yksinään riitä hirvikannan säätelymiseen edes susireviirialueilla, joilla petojen saalistusvaikutus on voimakasta. Lisäksi suurpetojen esiintyminen vaihtelee ja reviirialueet muuttuvat. Kestävän hirvenmetsästysmahdollisuuden säilyminen suurpetotiheillä alueilla voi osaltaan edistää myös sosiaalista sietokykyä suurpetoja kohtaan. Kestävä hirvikannan hoito turvaa osaltaan myös suurpetojen ravintotarpeet. Riistantutkimuksen tuottamat arviot alueen suurpetotilanteesta ja suurpetojen määrällisistä ja laadullisista vaikutuksista hirvikantaan on tarpeen ottaa huomioon hirvikannan verotussuunnittelussa ja metsästyksen kohdentamisessa.³³

2.6.2 Susien kannanhoidollinen metsästys

TOIMENPITEET:

Suden kannanhoidollisen metsästyksen toimintamalli ja tavoitteet sekä niiden perustelut suunnitellaan laajapohjaisessa työryhmässä, mikäli luontodirektiivin tulkinta siihen antaa mahdollisuuden.

Kannanhoidollinen metsästys mitoitetaan aina siten, että se ei vaaranna pienimmän elinvoimaisen susikannan ylläpitämistä eikä estä susikannan suotuisan suojelun tason saavuttamista.

Maa- ja metsätalousministeriö teetti vuonna 2013 Helsingin yliopistolla ulkopuolisen arvioinnin Suomen suurpetopolitiikasta³⁴. Arvioinnin tulosten mukaan erityisesti susipolitiikka oli epäonnistunut ja suunnanmuutos oli välttämätöntä. Susien laitton tappaminen oli romahduttanut Suomen susikannan. Laittomuuksille oli myös laaja alueen asukkaiden tuki, sillä susien poikkeuslupien myöntäminen oli vähäistä ja byrokraattista. Ministeriö oli sallinut vain ns. vahinkoperusteisten metsästyslain 41a §:n 1 momentin mukaisten poikkeuslupien myöntämisen.

Vahinkoperusteiset poikkeusluvut perustuvat luontodirektiivin (92/43/ETY) 16 artiklan 1 kohdan a-d alakohtiin. Näiden lupien byrokraattisuus ja käytön rajoittuneisuus pohjautuu EY:n tuomioistuimen Suomen suden metsästystä koskeneeseen ratkaisuun (C-342/05 Euroopan yhteisöjen komissio vastaan Suomi).

³² MMM. 2014. Suomen hirvikannan hoitosuunnitelma

³³ MMM. 2014. Suomen hirvikannan hoitosuunnitelma

³⁴ Pohja-Mykrä M. ja Kurki S. 2014. Kansallisen suurpetopolitiikan kehittämisarviointi. Raportteja 114, Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto.

Tuomioistuimien katsoi, että Suomi ei ollut noudattanut luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan ja 16 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se oli sallinut ennalta ehkäisevän suden metsästyksen ilman, että oli osoitettu, että metsästys on omiaan ehkäisemään erityisen merkittäviä vahinkoja.

Karhun ja ilveksen metsästys on Suomessa perustunut metsästyslain 41a §:n 3 momenttiin, josta riistahallinnossa käytetään termiä kannanhoidollinen metsästys. Se perustuu luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan e-alakohtaan. Luonteeltaan se on yleisempi, eikä kohdennu tietyn asian turvaamiseen.

Kehittämisarvioinnin aikana maa- ja metsätalousministeriölle tuli selväksi, että susikonfliktin hallinta edellyttää vahinkoperusteisia poikkeuslupia joustavamman menettelyn suden metsästyksen sallimiseksi. Kehittämisarvioinnin suosituksissa esitettiin sitten susien reviirikohtaisen kannanhoidollisen metsästyksen sallimista metsästyslain 41a §:n 3 momentin nojalla.

Vuoden 2015 hoitosuunnitelman valmistelun yhteydessä todettiin, että tällä tiukalla suojelulla ei ollut saavutettu aiemman hoitosuunnitelman tavoitteita. Lisäksi samaan aikaan susikannan laskun myötä, kritiikki suden aiheuttamia ongelmia ja suden läsnäoloa kohtaan oli maaseudulla säilynyt ennallaan tai jopa lisääntynyt. Tämä on ollut seurausta ennen kaikkea siitä, että riistahallinto ei ollut pystynyt vastaamaan susireviirillä asuvien ihmisten huoliin. Turhautuminen oli vahvistanut ajattelutapaa, jonka mukaan susien laiton tappaminen on joissakin olosuhteissa hyväksyttävää. Tämä näkemys nousi esille Helsingin yliopiston laatimasta suurpetopolitiikan kehittämisarvioinnissa sekä eräissä Helsingin yliopiston ja Joensuun yliopiston laatimissa tutkimuksissa.

Yksi vuoden 2015 hoitosuunnitelman toimenpiteistä koski ns. reviirikohtaista kannanhoidollista metsästystä, jossa elinkelpoiseen ja vahvaan susilaumaan kohdennetaan yksi tai kaksi kannanhoidollista lupaa nuoren yksilön metsästämiseksi. Tämän toimenpiteen tavoitteena oli yhtäältä kohdentaa ihmisten toimesta painetta susilaumaan ja toisaalta luoda paikallisille asukkailla turvallisuuden tunnetta. Lisäksi tavoitteena oli vähentää merkittävästi salametsästyksen hyväksyntää.

Ministeriö sallikin hoitosuunnitelman mukaisesti susien kannanhoidollisen metsästyksen kokeilun vuosina 2015 ja 2016.

Vaikka talven 2015 kannanhoidollista metsästystä voidaan pitää hyvin onnistuneena, niin talven 2016 metsästys ja sen aikana saaliiksi saatujen alfa-yksilöiden suuri osuus, johtaa päätelmään siitä, että siten toteutettuna kuin metsästys mahdollistettiin kokeilun aikana, kannanhoidollisen metsästyksen kestävyyttä ei voitu varmistaa.

Ongelma syntyi siitä, että Suomen riistakeskuksen täytyy myöntää poikkeusluvat hyvin aikaisin jo joulukuun alussa, jotta poikkeusluvat tulivat täytäntöönpanokelpoisiksi valitusajan johdosta tammikuun alussa ja jotta metsästys voisi päättyä ennen suden lisääntymisaikaa. Tämänkaltaisessa tilanteessa poikkeusluvat ovat käytössä samanaikaisesti usealla eri reviirillä. Ja koska talven 2016 metsästys ja saalis osoittivat, että tavoitteesta huolimatta, metsästyksen kohdentaminen nuoreen yksilöön on vaikeata, ei joulukuussa ministeriö eikä riistakeskus voinut arvioida metsästyksen kokonaisvaikutusta susikantaan.

Suomen riistakeskuksen kannanhoidollisista luvista valitettiin hallinto-oikeuteen ja myöhemmin korkein hallinto-oikeus myönsi valitusluvan. KHO pyysi Euroopan Unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua.

Yhteisöjen tuomioistuimen lopullinen päätös asiasta annetaan syksyllä, jonka jälkeen asia menee vielä KHO:n käsittelyyn. Julkisasiamies katsoi ratkaisuehdotuksessaan, että suden laittoman tappamisen vähentäminen on hyväksyttävä peruste soveltaa luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan e-alakohtaa. Julkisasiamies edelleen totesi, että jäsenvaltio voi itse määritellä minkä tavoitteen saavuttamiseksi se soveltaa ko. lainkohtaa. Jäsenvaltion on kuitenkin pystyttävä osoittamaan, että metsästyksellä voidaan edistää niitä tavoitteita, joita metsästyksellä sanotaan edistettävän ja että tavoitteen saavuttamiseksi ei ole muita tyydyttäviä ratkaisuita.

[TÄMÄ KOHTA TÄYDENTYY MIKÄLI EUROOPAN UNIONIN ENNAKKORATKAISU JULKISTETAAN ENNEN HOITOSUUNNITELMAN VAHVISTAMISTA. RATKAISUT KANNANHOIDOLLISESTA METSÄSTYKSESTÄ, SEN TAVOITTEISTA JA KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSESTA PÄÄTETÄÄN TOIMENPITEISSÄ MAINITUSSA LAAJAPOHJAISESSA VALMISTELURYHMÄSSÄ, MIKÄLI SE ENNAKKORATKAISUN PERUSTEELLA ON MAHDOLLISTA.]

3 Susikannan hoidon erityiskysymykset

3.1 Poronhoitoalueen susikannan hoito

TOIMENPITEET:

Poronhoitoalueella susikannan kokoa rajoitetaan erittäin merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi.

Paliskuntain yhdistys kannustaa kaikkia paliskuntia ottamaan käyttöön suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen ilmoittamismenettelyssä PESÄ-sovelluksen, joilla nopeutetaan ja tehostetaan vahinkotietojen siirtymistä viranomaisille.

Porotalous on poronhoitoalueella erittäin tärkeä elinkeino. Sudet aiheuttavat porotaloudelle merkittäviä vahinkoja, joiden ehkäisemiseksi susikannan syntymistä ja kasvua rajoitetaan Suomen ja Skandinavian poronhoitoalueella. Poronhoitoalueelle myönnetään Suomessa vahinkoperusteisia poikkeuslupia erityisen merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi. Vaikka susikantaa näin rajoitetaan, vahingot ovat edelleen porotaloudelle merkittäviä.

Hoitosuunnitelman päivittystyön yhteydessä korostui tarve puuttua nopeasti ja tehokkaasti sellaisiin susiin, jotka aiheuttavat erityisen merkittävää vahinkoa sekä toive kehittää kannanseurannan menetelmiä toimivammiksi. Lisäksi osallistujat näkivät, että teknologisia sovelluksia hyödyntämällä voidaan ehkäistä ennalta osa porovahingoista sekä vahinkotapauksissa tuottaa kattavampaa tietoa suurpetojen tappamista poroista.

Tällä hetkellä poronhoitoalueen susikannan seuranta ei ole kattavaa. Susikannan arvioinnin parantamiseksi eri toimijoita on aktivoitava ilmoittamaan tehdyistä havainnoista, suurpetoyhdyshenkilöverkostoa on täydennettävä sekä kerättyä tietoa jaettava tehokkaasti. Näin paitsi parannetaan kannanseurannan tilaa, myös edistetään porotalousvahinkojen ennaltaehkäisyä.

Suurpetopolitiikan kehittämisarvioinnissa³⁵ todettiin, että suurpetojen aiheuttamiin porovahinkoihin ja niistä maksettaviin korvauksiin liittyy epäluottamusta eri toimijoiden välillä. Luottamuksen rakentamiseksi on tärkeää jatkaa vahinkotapausten maastotarkastuksiin liittyvien yhtenäisten ja tehokkaiden käytänteiden kehittämistä. Osana tätä kehitystyötä maa- ja metsätalousministeriö ja Ruokavirasto kehittivät sähköisen ja mobiilikäyttöisen vahinkojen ilmoitusjärjestelmän ns. PeSä-sovelluksen, jonka kautta porovahingot voi

³⁵ Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2014. Kansallisen suurpetopolitiikan kehittämisarvointi. Raportteja 114, Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto.

ilmoittaa kaikkine tietoineen ja koordinaatteineen mobiilisovelluksen kautta suoraan viranomaisjärjestelmään. Tämä saattaa tiedon vahinkokertymästä ajan tasalle sekä mahdollistaa porovahinkojen tarkistukset maastossa.

Vaikka porovahinkoja voidaan vähentää ennaltaehkäisevillä keinoilla, ja tapahtuneiden vahinkojen korvaamismenetelmiä parannetaan muun muassa edellä kuvatuin tavoin, poronhoitoalueen susikannan hoitoa koskevassa työpajassa todettiin lähes yksimielisesti, ettei alueen susikannan voida antaa runsastua ilman poronhoidolle koituvien vahinkojen kasvamista jo nykyisin korkealta tasolta. Näin ollen pentueita tuottavan susikannan salliminen poronhoitoalueella nähtiin nykytilanteessa poissuljettuna vaihtoehtona.

3.2 Metsäpeura

TOIMENPITEET:

Luonnonvarakeskus tuottaa tietoa metsäpeuraan kohdistuvasta saalistuspaineesta.

Suurpetojen – erityisesti karhun ja ilveksen - poikkeuslupien kohdentamisessa otetaan huomioon Suomen metsäpeurakannan tila erityisesti metsäpeuran esiintymisalueilla, joissa on myös susilauma.

Jos susien kannanhoidollinen metsästys toteutuu tämän hoitosuunnitelman mukaisessa menettelyssä, metsästyksen suunnittelussa otetaan huomioon myös metsäpeurakannan turvaaminen.

Luontaiseen lajistoomme kuuluva metsäpeuran alalaji (*Rangifer tarandus fennicus*) esiintyy Suomen lisäksi ainoastaan Luoteis-Venäjällä. Suomesta metsäpeura metsästettiin sukupuuttoon 1910-luvun lopulla. Se sai kuitenkin uuden alun 1950-luvulla, kun itärajan yli alkoi levitä muutamia peuroja asettuen Kuhmon Elimyssalon alueelle. Nykyisin metsäpeuroja esiintyy Suomessa pääasiassa kahdessa populaatiossa Kainuussa ja Suomenselällä. Tuorein kanta-arvio Kainuusta on 720 yksilöä (laskenta 2019). Palautusistutuksesta 80-luvulla syntynyt Suomenselän kanta puolestaan käsittää 1450 yksilöä (2018). Lisäksi Ähtärin-Soinin-Karstulan alueella on pieni istutuksesta alkunsa saanut esiintymä. Luoteis-Venäjällä metsäpeuroja arveltiin vuonna 2013–2014 tehdyn arvion mukaan olevan enintään 2400 yksilöä. Koko maailman kanta on siten arviolta 4000–4500.

Suomessa on kummallakin metsäpeurojen pääasiallisella esiintymisalueilla myös vakiintuneita susireviirejä. Suden saalistus on merkittävä metsäpeurakannan kasvua rajoittava tekijä. Erityisesti susien lukumäärällä ja metsäpeurojen vasatuotolla on vahva negatiivinen yhteys³⁶. Lisäksi on todettu suden olevan Kainuussa paikannuspannoin merkittyjen metsäpeuravaadinten kuolinsyistä merkittävin vastaten käytännössä yhtä suuresta osuudesta (35–38 %) kuin koko muu tunnettu kuolleisuus. Nämä seikat puoltavat susikannan määrän rajoittamista metsäpeura-alueilla, mikäli metsäpeuran osakannoissa havaitaan taantumaa ja petokannat kasvavat nykyisestä. Myös voimassa oleva Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma (2007)

³⁶ ¹Kojola, I., Tuomivaara, J., Heikkinen, S., Heikura, K., Kilpeläinen, K., Keränen, J., Paasivaara, A. & Ruusila, V. 2009: Endangered prey and predators: European wild forest reindeer and wolves. - *Annales Zoologici Fennici* 46: 416-422.

tukee tällaista toimenpidelinjausta etenkin Kainuun osakannan taantumien pysäyttämisessä³⁷. Kainuun taantuma on toistaiseksi pysähtynyt noin vuosina 2013–2014.

Suomessa on kerätty tietoa susien metsäpeuroihin ja hirviin kohdistamasta saalistuksesta seuraamalla GPS-pannoitettuja susia³⁸. Näiden talviseurantojen perusteella yksi susi voisi tappaa vuodessa 5–11 metsäpeuraa, mutta laskelma on hyvin epävarma, sillä kesäkaudella vaihtelut ovat erittäin suuria. Hirviä suden on arvioitu tappavan 14–18 yksilö vuodessa ja susilaumojen sekä niiden käyttämää reviirialueen keskimääräisen koon perusteella voidaan laskea lauman tappavan 70–80 hirveä vuodessa. Tämä laskelma kuitenkin pohjautuu siihen, että alueella ei ole muita sorkkaeläimiä saalistettavana.

Sekä metsäpeura- että hirvikannan hoidossa tulee huomioida susilauman saalistus. Ruotsissa metsästäjien hirvisaalis on pienentynyt merkittävästi susireviirialueilla. Pienimmillä susien käyttämällä reviirialueilla metsästäjien saalis on jopa puolittunut, kun tavoitteena on ollut säilyttää hirvikannan tiheys ennallaan³⁹. Hirvi-, susi- ja metsäpeurakantojen hoito on kuitenkin erittäin haasteellista, koska lajien väliset vuorovaikutussuhteet ovat moninaisia. Hirvikannan ollessa runsas sudet näyttävät kohdistavan saalistustaan erityisesti hirviin, jolloin metsäpeuroja säästyy saalistukselta. Toisaalta etenkin pitkään alueella runsaana pysyvä hirvikanta voi houkutella petoja alueelle ja ylläpitää suurta petotiheyttä, mikä kasvattaa metsäpeuroihin kohdistuvaa saalistusta ja niiden kokonaiskuolleisuutta. Metsäpeuran suojelemiseksi voikin olla tarpeen säädellä hirvi- ja susikanta etenkin metsäpeuranaaraiden kesälaidunalueilla (Kojola ym. 2009). Suden lisäksi nykyisillä metsäpeura-alueilla esiintyy myös karhu, jonka saalistus niin ikään kohdistuu metsäpeuraan. Jatkossa Suomessa tulee yhä perusteellisemmin tuottaa tutkimustietoa suurpeto- ja hirvieläinkantojen välisestä vuorovaikutussuhteesta sekä erilaisista verotusmalleista kannanhoidon kehittämistarpeisiin.

Suomen susikannan tavoitettua pienimmän elinvoimaisen susikannan tason, voidaan myös kokonaisia laumoja poistaa tarvittaessa. Tätä tulee harkita erityisesti metsäpeura-alueilla⁴⁰. Kainuun metsäpeura-alueet sijaitsevat lähellä poronhoitoaluetta, ja niillä tämänkaltaisen susikannan kasvun rajoittaminen todennäköisesti vähentää myös eteläisimpien paliskuntien porovahinkojen määrää.

Parhaillaan on Metsäpeura LIFE-hankkeen puitteissa meneillään metsäpeuran palautusistutus, jonka tavoitteena on vahvistaa metsäpeurakannan elinvoimaisuutta Suomessa. Palautuksen kohdealueiksi on valittu kaksi elinympäristöolosuhteiltaan sekä ihmisten sosiaalisen hyväksyttävyyden näkökulmasta soveltuvaa aluetta. Seitsemisen ja Lauhanvuoren kansallispuistojen tuntumasta nykyisen Suomenselän esiintymäalueen lounaispuolelta. Ensimmäiset metsäpeuraistukkaiden vapautukset on suunniteltu tehtäväksi vuonna 2019. Palautusistutusta suunniteltaessa vuosina 2014–2015 eivät silloiset susikanta-arviot osoittaneet kummallakaan seudulla olevan vakiintuneita susireviireitä. Läntisen-Suomen harva susikanta oli tuolloin keskeinen syy alueiden valintaan. Tuoreimman susikanta-arvion mukaan Lauhanvuoren palautusistutuksen kohdealue on nykyisin osa susilauman reviiriä, jonka rajanaapureina on neljä muuta lauman tai parin reviiriä. Seitsemisen alueella ei toistaiseksi ole vakiintuneita reviireitä.

³⁷ Suomen metsäpeuran hoitosuunnitelma. MMM, 2007.

³⁸ Kojola I., Heikkinen S., Kokko S., Ronkainen, S. & Suutarinen, J. 2011. Susi hirven ja metsäpeuran saalistajana. *Metsästäjä* 1: 36–38.

³⁹ Wikenros, C. 2011. The return of the wolf. Effects of prey, competitors and scavengers. Väitöskirja. Uppsalan yliopisto.

⁴⁰ Suomen metsäpeuran hoitosuunnitelma. MMM, 2007.

3.3 Villikoirat ja koirasudet luonnossa

TOIMENPITEET:

Epäillyt luonnossa esiintyvät koirasudet varmistetaan yksilön DNA-analyysien perusteella ja tapetaan Suomen riistakeskuksen myöntämällä luvalla.

Suurpetoyhdyshenkilöiden koulutuksessa sekä Suomen riistakeskuksen ja tutkimuslaitoksen välisessä yhteistyösopimuksessa kuvataan yksityiskohtainen toiminta epäillyissä risteymätapauksissa.

Maa- ja metsätalousministeriö selvittää tarpeen muuttaa lainsäädäntöä siten, että Suomen riistakeskuksella on toimivalta myöntää lupa todetun risteymän sekä villikoiran tappamiseen myös niissä tapauksissa, joissa eläimet eivät ole aiheuttaneet uhkaa ihmisen terveydelle tai omaisuudelle.

Koira ja susi voivat risteytyä keskenään. Mahdolliset risteytymiset tapahtuvat lähes yksinomaan uroskoiran ja naarassuden välillä. Suomessa on 2000-luvulla varmuudella todettu kolme risteymätapausta luonnossa. Vuonna 2004 varmistettiin kaksi urosristeymää, toinen Juvalla ja toinen Sotkamossa. Parkanossa todettiin vuonna 2010 risteymäpentue. Parkanon tapauksessa kysymys oli todennäköisesti urossuden ja naaraskoiran pennuista, koska ne löytyivät vastasyntyneinä keskitalvella. Kaikissa näissä tapauksissa yksilöt tapettiin.

Useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on osoitettu, että koira, susi ja koirasusi pystytään erottamaan toisistaan DNA-analyysimenetelmillä^{41,42,43}. Tämän lisäksi osalla koirasusista on havaittavissa myös ulkoisia tuntomerkkejä, jotka viittaavat risteymään. Tämä on kuitenkin hyvin yksilöllistä, eikä risteymää aina pystytä varmuudella toteamaan ulkoisten ominaisuuksien perusteella.

Euroopan luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien suojelusta tehdyn sopimuksen (ns. Bernin sopimus) pysyvän komitean suosituksessa⁴⁴ esitetään, että epäillyt koiran ja suden risteymät tulee varmistaa. Suosituksessa todetaan, että tämän tekevät viranomaisten määrittelemät toimijat, geneettisten tai/ja morfologisten ominaisuuksien perusteella. Risteymiksi todetut yksilöt poistetaan viranomaispäätöksellä. Poiston toteuttavat viranomaisten valtuuttamat toimijat.

Koirasusi on ollut Suomessa haitallinen vieraslaji ja sen maahantuonti on ollut kiellettyä jo vuoden 2016 alusta. Toukokuussa 2019 annetulla asetuksella⁴⁵ kiellettiin myös koirasusien kasvattaminen. Koirasusia ei saa myydä, ostaa tai muutenkaan pitää hallussa, eikä päästää vapaaksi ympäristöön. Koirasusiksi määritellään asetuksessa suden ja koiran risteymät neljässä ensimmäisessä sukupolvessa. Kieltojen

⁴¹ von Holdt, B. E. ym. 2010. Genome-wide SNP and haplotype analyses reveal a rich history underlying dog domestication. *Nature* 464: 898-903.

⁴² von Holdt B. M. ym. 2012. Identification of recent hybridization between gray wolves and domesticated dogs by SNP genotyping. *Mammalian Genome* 24: 80–88.

⁴³ Randi, E., ym. 2014. Multilocus detection of wolf x dog hybridization in Italy, and guidelines for marker selection. *plos one*, 9, e86409.

⁴⁴ Applying the Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats to the problem of hybridisation between wolves (*canis lupus*) and domestic dogs. 34th meeting of the Standing Committee Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats.

⁴⁵ Valtioneuvoston asetus vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnassa (704/2019)

tarkoituksena on turvata suden geneettinen puhtaus. Koirasudella on geneettisten ja ulkoisten ominaisuuksiensa vuoksi kesykoiraa paremmat edellytykset selvitä luonnossa, mikä lisää risteytymisen riskiä.

Suomen susikannan seurannassa otetaan käyttöön suden ulostenäytteiden DNA-analyysit. Menetelmää käytetään susikannan koon vähimmäismäärän arviointiin, mutta samalla se palvelee yleisseurantana luonnossa elävien koirasusien löytämistä. Jos jollakin alueella epäillään ulkonäön perusteella olevan risteymä, tulee kansalaisten välittää tieto havainnoista paikalliselle suurpetoyhdyshenkilölle sekä Suomen riistakeskukselle. Tällaisessa tilanteessa epäilystä risteymäyksilöstä pyritään eri tahojen yhteistyöllä hankkimaan uloste-, virtsa-, veri- tai karvanäyte DNA-määrityksiä varten. Tarvittaessa alueella toteutetaan Suomen riistakeskuksen ja paikallisen riistanhoitoyhdistyksen yhteistyönä tehostettu seuranta tarvittavien näytteiden keräämiseksi.

Kerätyistä näytteistä eristetään ja analysoidaan yksilön DNA-tunniste, jota verrataan suden DNA-näytteistä koostuvaan vertailuaineistoon. Tämän aineiston avulla pystytään arvioimaan, millä todennäköisyydellä kerätty näyte kuuluu vertailuaineiston edustamaan populaatioon. Näytteen analyysin sekä vertailun tekee Suomen riistakeskuksen valitsema tutkimuslaitos. DNA-perustaisesti tunnistettu risteymäyksilö poistetaan luonnosta Suomen riistakeskuksen myöntämällä luvalla. Eriyistapauksissa yksilö voidaan tunnistaa risteymäksi myös morfologisten ominaisuuksien perusteella. Tällöinkin tunnistuksen tekevät Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen määrittelemät asiantuntijat. Risteymäyksilön poistavat suurriistavirka-aputoimijat.

Villikoirat luonnossa

Koiran ja suden risteymien syntyä on myös ehkäistävä ennakolta. Yksittäiset villinä elävät koirat tai koiralaumat lisäävät risteymien synnyn riskiä. Suomessa erityisesti itärajan läheisyydessä on todettu esiintyvän useina vuosina villikoiralaumoja. Esimerkiksi syksyllä 2012 tapettiin viiden yksilön villikoiralauma, tammikuussa 2014 löydettiin villikoirapentue ja edelleen syksyllä 2014 on todettu villikoiralaumoja. Villikoiria saattaa esiintyä muuallakin maassa, vaikka ne ovat pääsääntöisesti harvinaisia.

Itärajan tuntumassa elävät villikoiralaumat ovat todennäköisesti peräisin Venäjältä. Suomessa rajavartiolaitoksen, kansalaisten ja poliisin välistä tiedonvaihtoa edistetään siten, että villikoirien esiintyminen pystytään toteamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Myös yhteistyötä Venäjän viranomaisten kanssa jatketaan ja tiivistetään villikoiralaumaongelman ratkaisemiseksi.

Villikoirien poistamispäätösten tekemistä ei nykyisessä lainsäädännössä ole osoitettu suoraan kenenkään viranomaistoimijan tehtäväksi. Jos villiintyneet koirat aiheuttavat turvallisuushkaa ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle, on poliisilla jo nyky-lainsäädännön nojalla toimivalta antaa määräys eläinten poistamiseksi. Lainsäädäntöä tulee muuttaa siten, että myös muista tarpeellisista syistä luonnossa esiintyville villikoirille voidaan viranomaispäätöksellä antaa poistamislupa. Päätöksentekijänä näissä tilanteissa olisi olla Suomen riistakeskus.

3.4 Sairaudet

TOIMENPITEET:

Ruokavirasto jatkaa zoonoosien seuranta ja tutkimusta ja tekee soveltuvin osin yhteistyötä Luonnonvarakeskuksen kanssa ekologisen tutkimustiedon hyödyntämisen näkökulmasta tautitorjunnassa.

Raivotaudin ja myyräekinokokin Suomeen leviämistä estäviä toimenpiteitä jatketaan.

Ruokavirasto selvittää mahdollisuutta käyttää tautiseurannassa kannanseurannan yhteydessä kerättyjä suden ulostenäytteitä.

Zoonoosit ovat tauteja, joiden aiheuttajat voivat siirtyä eläimistä ihmisiin ja päinvastoin. Ihminen voi saada tartunnan esimerkiksi suoraan eläimestä tai eläimistä saatavien elintarvikkeiden välityksellä. Zoonooseja esiintyy sekä tuotanto- ja lemmikkieläimissä että luonnonvaraisissa eläimissä. Suden kantamia sairauksia, jotka voivat tarttua ihmiseen ovat raivotauti ja ekinokokit.

Rabies eli raivotauti on viruksen aiheuttama kaikkiin nisäkkäisiin, ihminen mukaan lukien, tarttuva keskushermosto-sairaus. Tauti leviää yleisemmin sairastuneen eläimen puremasta. Tartunnan pääasiallisia levittäjiä ovat luonnonvaraiset petoeläimet kuten kettu, supikoira, susi ja mäyrä sekä kotieläimistä koira ja kissa. Raivotautia voidaan ennaltaehkäistä rokottamalla. Raivotautia esiintyy Suomen lähialueilla Virossa ja Venäjällä etupäässä supikoirissa, ketuissa ja susissa, mutta sitä esiintyy myös koirissa, kissoissa ja muissa kotieläimissä.

Suomi on ollut virallisesti raivotautivapaa maa vuodesta 1991 alkaen. Raivotauti kuuluu maassamme vastustettaviin eläintauteihin. Vastustusohjelman tarkoituksena on estää taudin maahantulo sekä kotieläinten maahantuontien että villieläinten normaalin maasta toiseen tapahtuvan vaeltamisen kautta. Käytännön vastustoimenpiteitä ovat koirien ja kissojen rokotukset. Eräissä tapauksissa käytetään myös eläimen pitoa karanteenissa. Lisäksi Suomen kaakkoisrajalla levitetään vuosittain pienpedoille tarkoitettuja syöttirokotteita maastoon tartunnan leviämisen estämiseksi naapurimaistamme. Ruokavirasto seuraa vuosittain raivotautitilannetta Suomessa ja Suomen lähialueilta. Ruokavirastossa tutkitaan vuosittain yli 500 eläintä raivotaudin varalta⁴⁶.

Suomessa tavataan *Echinococcus granulosus* -lajiin kuuluvaksi luettavaa hirviekinokokkia. Se on Suomessa melko harvinainen, mutta sitä on kuitenkin löydetty poroista, hivistä ja susista Itä-Lapista, Kuusamosta, Kainuusta ja Pohjois-Karjalasta. Hirviekinokokin elämänkierrossa pääisäntä on susi (mahdollisesti myös koira) ja väli-isäntänä hirvieläin (poro, peura, hirvi). *E. granulosus* -tartunta voi ihmisellä aiheuttaa hitaasti etenevän sairauden, jossa loinen kasvaa rakkulamuodostelmana erityisesti maksassa ja keuhkoissa. Suomessa ihmisen saamia tartuntoja ei ole todettu 1960-luvun jälkeen.

Toinen Suomen kannalta merkityksellinen ekinokokkilaji on myyräekinokokki, *E. multilocularis*. Loista ei ole todettu Suomessa eikä myöskään manner-Norjassa. Sen sijaan Ruotsista loinen löytyi harvinaisena

⁴⁶ www.ruokavirasto.fi, 14.6.2019.

ensimmäisen kerran talvella 2010-2011. Loista esiintyy myös Virossa, Tanskassa, Huippuvuorilla ja Pohjois-Venäjällä.

Loisen tärkein pääisäntä on kettu, mutta myös naalit, koirat, kissat, supikoirat ja sudet voivat toimia pääisäntinä. Pääisännille loinen ei aiheuta oireita. Kuitenkin taudin leviämisen ehkäisemiseksi kaikki Suomeen tuotavat koirat tulee olla heisimatolääkitty. Ihminen voi saada tartunnan loista kantavan pääisännän ulosteesta tai niiden ulosteen saastuttaman veden, marjojen tai sienien välityksellä. Ihmiselle loinen voi aiheuttaa monilokeroisia rakkuloita, joita kehittyy yleensä maksaan⁴⁷.

Suomessa eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien seuranta koordinoi zoonosikeskus⁴⁸. Keskus on Ruokaviraston ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos THL:n asiantuntijoista muodostuva verkosto. Keskus tehtävänä on myös koordinoita tietojen keräämistä ja niiden julkaisemista. Lisäksi keskus osallistuu epidemiaselvityksiin, zoonooseja koskevaan viestintään ja niihin liittyvään koulutukseen sekä toimii kansallisena yhteystahona kansainvälisiin zoonosiasiantuntijoihin.

Susilla esiintyy sairautena myös kapia. Yleisemmin sairautta esiintyy ketulla ja supikoiralla. Kapia aiheuttava syyhyhypunkki *Sarcoptes scabiei* on litteä hämähäkkieläin. Hedelmöitynyt naaras kaivaa eläimen ihoon käytäviä, joihin se munii munansa. Naaras elää kaivamassaan käytävässä kuukauden verran. Syyhyhypunkki aiheuttaa voimakkaasti kutisevaa ja rupista ihotulehdusta. Tartunnan saanut eläin nuolee ja raapii ihoaan, joka aiheuttaa yleensä bakteeritulehduksen sekä ihon tummumista ja paksuuntumista. Syyhyhypunkki voi tarttua myös ihmiseen, mutta se ei ilmeisesti lisäännä ihmisessä, joten tartunta häviää yleensä itsestään.

Suomessa susissa on esiintynyt kapia. Myös Ruotsissa ja Virossa esiintyy tautia. Kapilla saattaisi olla laajemmin susissa esiintyessä susi-kantaa pienentävä vaikutus. Kapin ja muiden vastaavien sairauksien seuranta ja tutkimusta jatketaan sekä tarvittaessa tehostetaan yhteistyössä muiden tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Susikannan seurannassa tullaan käyttämään ulosteiden DNA-analyyssejä. Samalla tulee selvittää mahdollisuudet ja tarpeet sairauksien ja tautien seurantaan kerätyistä näytteistä.

⁴⁷ www.ruokavirasto.fi, 14.6.2019.

⁴⁸ <https://www.ruokavirasto.fi/teemat/zoonosikeskus/>

3.5 Susien siirtoistutukset

TOIMENPITEET:

Suomessa ei tehdä susien siirtoistutuksia.

Toisin kuin karhujen ja ahmojen kohdalla, susikannanhoitoon eivät ole Suomessa kuuluneet siirtoistutukset. Luonnonvaraisia tai tarhattuja susia ei ole siirretty alueelta toiselle, kohdealueen luontoon vapautettavaksi. Siirtoistutuksia ei esitetty vuonna 2005 vahvistetussa susikannan hoitosuunnitelmassa, eikä siirroille ole ollut tarvetta. Sutta koskevat liikkuvuustutkimukset osoittavat, että nuoret sudet ovat erittäin liikkuvia ja levittäytyvät uusille elinalueille omin jaloin. Edellisenä keväänä syntyneet nuoret sudet lähtevät tyypillisesti seuraavan vuoden kevään ja alkukesän aikana synnyinreviiriltään etsimään puolisoa ja omaa reviiriä. Vaellukset voivat ulottua muutamista kymmenistä kilometreistä aina satoihin kilometreihin.

Susia on siirretty esimerkiksi Ruotsissa osana kannanhoitoa, mutta yritykset saada susi jäämään kohdealueelle ovat osoittautuneet haastavaksi. Siirretty eläin saattaa palata satojen kilometrien päästä takaisin lähtöalueelle.

Kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta on oikeudenmukaisinta, että susi valitsee poronhoitoalueen ulkopuolella reviirinsä sijainniksi sopiviksi katsomiltaan alueilta. Susireviirialueilla kantaa hoidetaan sovittaen yhteen ekologisia, yhteiskunnallisia, yhteisöllisiä ja taloudellisia näkökulmia.

4 Hankkeet

Hanke: Monivuotinen susi- ja suurpetoasioihin keskittyvä viestinnän ja yhteistoiminnan kehittämishanke

Tarkoitus: Hankkeen tarkoitus on kehittää erityisesti susiin liittyvää viestintää niin valtakunnallisella, alueellisella kuin paikallisella tasolla. Hankkeen tavoitteena on koordinoida niin riistahallinnon susiviestintää ja viestintäsuunnitelman toteuttamista kuin kehittää viestintä- ja muuta yhteistyötä keskeisten kansallisten kuin kansainvälisten sidosryhmien kanssa. Hankkeessa kehitetään viranomaisten ja sidosryhmien välistä vuoropuhelua kehittämällä vuosittaisten susifoorumien konseptia. Kehitetään tapoja hallinnon jalkautumiselle ja uudentilaisille työpajatyyppeille yhteistyötilaisuuksille eri tahojen välillä. Susiin liittyvän viestinnän lisäksi hankkeessa kehitetään laajemmin suurpetoihin liittyvää viestintää ja vuoropuhelua.

Hankkeen toiminta koordinoidaan BOREALWOLF-Lifehankkeen viestinnän kanssa.

Konkreettinen tekeminen:

Hankkeen puitteissa palkataan suunnittelija kehittämään susiin liittyvää viestintää. Kehitetään riistahallinnon yhteistä viestintäsuunnitelmaa, tuotetaan viestintämateriaaleja eri tarpeisiin ja koordinoidaan niin valtakunnan kuin aluetason susiin liittyvää viestintää ja kehitetään sitä yhteistyössä. Keskeistä on yhteistyö eri toimijoiden ja sidosryhmien kanssa. Hanke toteutetaan vuosien 2020–2023 aikana.

Osallistujat:

maa- ja metsätalousministeriö, Suomen riistakeskus, Luonnonvarakeskus, poliisi, Metsähallitus ja sidosryhmiä kuten esimerkiksi Suomen Metsästäjäliitto, MTK, Suomen luonnonsuojeluliitto, Luonto-Liitto, riistanhoitoyhdistykset ja reviirialueiden yhteistyöryhmät.

Hankkeen vastuutaho: maa- ja metsätalousministeriö

Rahoitus: maa- ja metsätalousministeriö

Käytännön vaikutus:

Viestintä on keskeinen osa susikannan hoitosuunnitelman toimenpiteiden jalkauttamisessa. Syntyy viestintämateriaalia eri tahojen käyttöön ja eri kohderyhmille suunnattuna. Luodaan toimintamalleja yhteiselle susiaiheiselle viestinnälle niin valtakunnan tasolla kuin paikallistason tarpeisiin. Tiivistetään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Hanke: Riistavahinkokeskus – sähköinen tiedonjakopalvelu kansalaisille

Tarkoitus: Hankkeen tarkoituksena on koota yhteen sähköiseen palveluun riistaeläinvahinkoja koskeva tieto. Tavoitteena on laadukas tiedonjako kansalaisille riistaeläinvahingoista, niiden ennaltaehkäisystä sekä toimista mahdollisten vahinkojen tapahduttua. Nykyisin riistavahinkoihin sekä vahinkojen ennaltaehkäisyyn liittyvä tieto on vaikeasti löydettävissä ja hajallaan eri toimijoiden verkkosivuilla. Aihealueeseen perehtymättömän kansalaisen on vaikea löytää tietoa helposti ja kattavasti. Uuden palvelun kautta lisätään tietoisuutta vahinkojen ennaltaehkäisyn mahdollisuuksista ja annetaan konkreettisia vinkkejä. Palvelu tarjoaa vahinkotietoa suurpetojen lisäksi myös hirvieläinten kuin pienriistankin osalta.

Palvelun keskeisessä asemassa ovat vahinkojen ennaltaehkäisyä koskevan tiedon jako. Suurpetovahinkojen ennaltaehkäisemiseksi kuvataan erilaiset mahdollisuudet, niiden toimivuus ja tehokkuus. Yleisesittelyn lisäksi tarkoituksenmukaista on jakaa yksityiskohtaista tietoa esimerkiksi petoaidan hankinnasta, sen pystytyksestä sekä käyttö- ja huolto-ohjeista. Palvelun kautta annetaan tietoa petoaitojen korvaushausta, vahingonkorvauksista ja viranomaistahoista, jotka vastaavat aiheesta. Erityisesti suden aiheuttamien koiravahinkojen ennaltaehkäisemiseksi tuotetaan tietoa metsästyskäytänteistä, mahdollisista koirien suojaruosteista sekä koiran huolehtimisesta susialueilla. Suden esiintyminen lähellä asutusta tuo huolta kotieläinten ja ihmisten turvallisuudelle. Tästä syystä palveluun kuvataan myös toimintaohjeet suurpetojen kohtaamiseen sekä toimiin suurpedon esiintyessä lähellä asutusta tai pihapiireissä. Palvelu tarjoaa myös konkreettiset toimintaohjeet vahinkojen jälkeiseen tilanteeseen, kuinka tilanteessa tulee toimia ja mihin tahoihin tulee olla asiassa yhteydessä.

Lisäksi palvelu tarjoaa tietoa yleistietoa riistavahinkoja koskevasta lainsäädännöstä sekä tilastotietoa toteutuneista koti- ja tuotantoeläinvahingoista sekä metsätalous-, liikenne-, irtaimisto- ja henkilövahingoista.

Riistaeläinvahinkoja koskevia kansallisia tutkimus- sekä selvityshankkeita on toteutettu useita. Palvelun keskeistä roolia on myös jakaa julkaistua tietoa ja oppaita kootusti yhdestä paikasta. Hankkeessa selvitetään myös esimerkiksi ruotsalaisten opasmateriaalin jako sekä mahdollinen kääntäminen suomeksi palveluun. Lisäksi palveluun liitetään kattava yhteystietohaku, koskien niin riistahallinnon asiantuntijoita, paikallisia maatalousviranomaisia, SRVA-toimijoita ja petoyhdyshenkilöitä kuin myös petoaidan pystytys ja huoltoon liittyvän talkooavun koordinoijia.

Konkreettinen tekeminen:

Sivustoa suunnittelemaan ja tukemaan perustetaan eri toimijoista koostuva hankeryhmä. Suomen riistakeskus palkkaa suunnittelijan, jonka tehtävänä on perustaa verkkosivusto sekä koordinoida olemassa olevan vahinkomateriaalitiedon keräämistä. Hankkeen lopputuotteena syntyy käyttäjäystävällinen ja kaikille avoin palvelusivusto. Hanke aloitetaan vuoden 2020 aikana.

Osallistujat: maa- ja metsätalousministeriö, Suomen riistakeskus, Luonnonvarakeskus, Metsähallitus ja sidosryhmiä kuten Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, Suomen Metsästäjäliitto, poliisi, Suomen luonnonsuojeluliitto, Paliskuntainyhdistys, Luonto-Liitto ja Kennelliitto.

Hankkeen vastuutaho: Suomen riistakeskus

Rahoitus: maa- ja metsätalousministeriö

Käytännön vaikutus:

Internetsivuston kautta pystytään palvelemaan ja jakamaan tietoa riistavahinkojen ennaltaehkäisystä selvästi nykyistä paremmin. Tehostuneen tiedonjaon avulla erityisesti susialueilla elävillä on paremmat mahdollisuudet huomioida susien läsnäolo alueella, toteuttaa vahinkojen ennaltaehkäisyä ja siten välttää riistaeläinvahinkojen syntyä.

Hanke: Suden kannanhoidollisen metsästyksen suunnittelu ja määrittely

Tarkoitus: Mikäli Euroopan Unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisu mahdollistaa Suomessa sallitaan susikannan kannanhoidollinen metsästys. Hankkeessa määritellään kannanhoidollisen metsästyksen tavoitteet ja kriteerit, joilla tavoitteiden saavuttaminen todennetaan sekä arvioidaan muiden tyydyttävien ratkaisujen olemassaolo. Hankkeessa lisäksi suunnitellaan metsästyksen käytännön toteuttaminen ja aikataulutus.

Konkreettinen tekeminen:

Hankkeessa asetetaan laajapohjainen valmistelutyöryhmä ja ohjausryhmä.

Osallistujat:

maa- ja metsätalousministeriö, Suomen riistakeskus, Luonnonvarakeskus, poliisi, Metsähallitus ja sidosryhmiä kuten Suomen Metsästäjäliitto, MTK, Suomen luonnonsuojeluliitto, Luonto-Liitto, Valtakunnallisen riistaneuvoston edustaja sekä alueellisten riistaneuvostojen edustus.

Hankkeen vastuutaho: maa- ja metsätalousministeriö

Rahoitus: maa- ja metsätalousministeriö

Käytännön vaikutus:

Kannanhoidollinen metsästys on nähty hoitosuunnitelman valmistelun aikana tärkeäksi sosiaalisen kestävyys ja susien sietämisen edistämiseksi.